

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egysz. évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnak.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor** tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Mindennapi istenitiszteletünk.

Motto: „Mindennap egyenlő akarattal a templomban valának.“
Csel. II. 46.

I.

„Ezt a témát nem szabad levonnunk a napirendről, mindaddig, míg teljesen nem tisztáztuk.“

Igy gondoltam el magamban mindjárt, a mint S. Nagy Imre barátunk fölvetette; így gondolkodom fölöle ma is. Annál meglepőbb volt rám nézve, mikor e b. lap febr. havi első számában szerkesztő barátunk, a Dombi Lajos e tárgygyal is foglalkozó cikkelye végén csillag alatt kinyilatkoztatta, hogy: „Ezzel ez ügyet lapunkban befejezettek jelentjük ki.“

Eh bien! — gondoltam fanyar iróniával — ha az én nemes, magas és tiszta idealismussal telített nagyérdemű szerkesztő barátom is úgy véli, hogy tovább foglalkozni e témával nem érdemes, hát hallgassunk. Majd csak nyílik alkalom ismétlen, a mikor hozzászólhatunk; addig pedig temetgessük, csitítgassuk e tárgygyal összefüggő gondolatainkat és érzelmeinket. Ez idő szerint aligha találunk meghallgatásra még akkor is, ha a cloture ki nem volna mondva, a sorompó le nem volna előttünk eresztve.

Am kellemesen csalódtam. Erre a témára nézve nincs kimondva a cloture e lap hasábjain. Szerkesztő barátunk nyíltan kijelenti ezt a febr. 8-iki szám szerkesztői üzenetei közt. Nem csak hogy ezt kijelenti, de sőt bent a lapban foglalt s témánkra vonatkozó tanulságos cikkelyének közlésével — úgy látszik — mintegy sarkantyúzni akarja a közvéleményt, hogy minél hangosabban nyilatkozzék, már akár pro, akár contra. Hiszen a tüzfényű gyémánt is köszörülés útján alakul ki; eszmék surlódása hám-lítja le az egyszerű igazságra idők folyamán tapa-

dott külső burkolatot, hogy aztán pusztá megjelenésével imponáljon s ragadja meg a sziveket, lelkeket és szolgálatára kényszerítse őket.

Hát lépünk a poröndra. Nagy érdekek fűződnek témánkhoz, ne engedjük egy könnyen a közöny martalékául. Kapóra jön e téma fölvetése éppen most, a midőn hova-tovább mindig nyilvánvalóbb lesz, hogy „az idők gonoszok“ s egyfelől nem valami nagyon kedveznek az istenországi eszméknek és törekvéseknek, — másfelől ugyan ám leoldozták láncait ama gonosznak, ki mint egy ordító oroszán szélyel jár, keresvén kit bényelhessen közülünk, — sőt mit mondok! . . . harmadik felől meg juhoknak ruhájokba öltözött farkasokat küldenek aklainkhoz, hogy ha másképpen nem, kerítéseinket áttörve is ragadozhassanak juhainkból.

S ti pásztorok, én pályatársaim: nem látjátok az idők jeleit, nem halljátok az intő szózatokat: „vigyázzatok!“ . . . „Aron is megvegyétek az alkalmatosságot!“ (Ef. V, 16.)

Ne legyenek az én szavaim keserűek ti néktek, ne gondoljátok: im tanítóul akarja magát fölibénk tolni! . . . im leckéztetni akar bennünket! . . . hogyan, ki tett téged, avagy te magad teszed-e magadat a mi praeceptorunkká!?

Nem; ne szóljatok így! én csak — mintegy igénytelen visszhang — halványan echozni akarom azokat a bölcs intelmeket, amelyek nagyérdemű, bölcs belátású, magas polcon ülő, tehát széles messzeségbe ellátni képes hitsorsosaink ajakiról csak a közel multban felénk hangzának s hangoznak. folyvást mindannyiszor, valahányszor mód és alkalom nyílik előttük fölemelni súlyos szavaikat.

Emiégezzetek csak!

Mikor állami törvényhozásunk vajudván, az egyházpolitikai törvényeket ez árnyékvilágra szürendő vala, a mi anyagilag gyöngé, egyház és iskola föntartási sok teherrel sujtolt kálvinista

sorainkból erős aggodalmak sóhajai röpkedtek a levegőben. — mikor annyian, de annyian hangoztattuk, hogy : a liberalismus telivér paripáján reánk szabadított reactióval szemben meg nem állhatunk : magyar kálvinista világunk — fájdalom immár sirba hanyatlott nagy büszkesége, Szilágyi Dezső azzal csillapította aggodalmainkat : „ne féljete! vagy van a magyar kálvinismusban erő, vagy nincs ; ha van : átküzdí magát ezer veszélyen és bajon ; ha nincs : nem érdemes az életre.“ Pedig van. Negyedszázados küzdelmei bizonyítják hogy : *van*. Ám ezt az erőt tudni kell kifejteni, intensivebbé tenni. Azé az egyházé a jövő, amelyik hamisítatlan krisztusi erejének tudatában és érzetében a szent és dicső versenyt föl nem adja, hanem a reactio által előtérbe tolt akadályok ellenében egész széles mellét kifeszíti.

Igy a mi sirba dőlt nemes és nagy hitsorsosunk, így zúgta bátorító szavait nem egyszer. Ezek az igék nem az övéi ugyan szóról-szóra, betüröl-betüre. De hatalmas, fölvillanyozó oratóiónak ez vala a lényege s kell-e több nekünk a lényegnél ?!

Majd szólottak a Tisza Kálmánok, a buzgó lelkü Hegedüs Sándorok, világi papságunk eme fő-fődiszei. Ha idézni akarnám, hasábokat töltenének ki itt és amott elhangzott intő, buzdító beszédek. A tenorja mindeniknek ugyanaz vala, a mi volt a mi eléggé meg nem siratható Szilágyi Dezsőnk beszédeie, nyomósan hangsúlyozva mindenütt, hogy : a nyájnak pásztorai legyenek kiváltképpen ébren s szívők legnemesebb részét, lelkők legjavát vigyék a harcba, a küzdelembe ; legyenek ébren mindenha, szóljanak, tegyenek, agítaljanak, buzgólkodjanak lelkesen, kitarva, nem tekintve semmi más egyebet, csak a dicső, nemes célt : Istenország diadalát, anyaszentegyházunk fölvirágzását és ezáltal fajunk, népünk praedominans helyzetének biztosítását. S valljuk meg, hogy nem is ok nélkül hártgatták első helyen reánk, lekipásztorokra a felelősséget ; mert nyilván van, hogy ha az örállók elalusznak, elszéied a nyáj, s kitudja hol szedi föl magát ?

De nemesak világi papságunk kiemelkedő alakjai hangoztatják folyton-folyvást a lelkes, az odaadó, az intensivebb munkálkodást, a hathatósabb s érebb örállást : tiszteletreméltó őz püspökeink sem mulasztanak el egyetlen alkalmat sem, hogy lekipásztori kötelességeink hü és lelkiismeretes teljesítésére ne sarkaljanak bennünket.

Ezekre emlékeztetvén az én szolgatársaimat : immár fölöslegesnek tartom egyszersmind azokra a „Kiáltó szavak“-ra is fölhívni figyelmüket a miket egyházi lapjaink és folyóirataink hasáb-

jain hallatának s hallatgatnak lelkészi és világi karunk emelkedettebb gondolkozásu, vallási és egyházi szent ügyünkért lekesülő tagjai, egy szívvel és lélekkel hirdetvén, persvadeálván, ösztönözvén, lelkesítvén bennünket, hogy a szent és dicső buzgalmu munkában ne restüljünk meg, mert annakidején aratunk, ha meg nem restülünk. Lélekben buzgók legyünk. A könyörgésben szorgalmatosok. Az Urnak szolgáljunk. (Róm. XII. 11. 12.)

Minden kétségen felül áll, hogy ezeknek a szinte prófétai lelkesedéssel hangoztatott atyafiságos intelmeknek s buzdításoknak meg is van a kellő hatása. Meg van. Mert hiszen lelkészi karunk százainak szive mélyén ott él, ott buzog a nemes vágy tiszta forrása, hogy „hitvány szolgának ne találtassék ;“ annál fogva mindannyiszor, valahányszor a minden földi érdek salkjától ment spontán lelkesedésnek buzdító igéi, szívők rostjait érintik : a fölvillanyozó, az acélosító impressiók egész raja özönli el keblök világát, miknek nyomán meg a legszentebb elhatározások keletkeznek s ez elhatározások nem nyugosznak addig, míg egyházi életünk mezején ez vagy amaz kedves izü gyümölcsöt meg nem érlelik.

Mindezt így tudván és tapasztalván : fölmerül előttem a kérdés, mi lehet hát mégis annak az oka, hogy a fölött kell vitatkozunk : vajjon mindennapi, vagy mondjuk : hétköznapi istenitizeteink végzendők-e mindenkoron, a mikor csak harangunk hívó szózata azoknak idejét jelzi ? Végzendők-e tudniillik akkor is, ha gyülekezetünk felnőtt tagjai közül senki sem jelenik meg a közistenitizetelet szent helyén ?

Előttem a dolog oly annyira tiszta, oly annyira világos, hogy szerintem a diskussiónak e kérdés fölött soha még csak megindulnia sem volna szabad. Nem, mert én így gondolkozom : mi lekipásztorok első helyen az istenitizetelet folytonos, szakadatlan, hogy ne mondjam : lankadatlan kultiválására vagyunk hivatva, ez *nekünk a legelemibb kötelességünk*. E tekintetben — a nélkül, hogy pápistas módon az apotoli utódságot vindikálnám a magunk részére — úgy érzem hogy nekünk a föld savainak kell lennünk, vagyis azoknak, a kiknek a közistenitizetelet utáni lelkivágyódás szomjával mintegy át kell hatni, be kell tölteni a lekipásztori gondjainkra bizott hitbeli atyánkfiainak belső világát, és pedig azért, hogy ez a szomjuság aztán időről-időre megoltatván az életvizének forrásából, atyánkfiainak, gyülekezetünk tagjainak belső világában folyton-folyvást meg legyen az a normalis állapot, mely a poshadás-

nak, a lelkielernyedésnek, az erkölcsi fekélyesedésnek a miazmáit erőre vergődni ne engedje.

No már, hogy éppen legelemibb kötelességünk teljesítésében lankadozzunk, hogy éppen az istenitisztelek utáni vágyódás mivoltában izetlenüljünk meg: annál nagyobb veszedelmet akár általános ethikai érdekből, akár speciális kálvinista vallási és egyházi szempontból én képviselni sem tudok.

De megálljunk! Ne lássunk tulsötéten ott, a hol arra semmi különösebb ok nincs. Ezt mondhatják ez igénytelen sorok olvasói közül többen. S én készséggel engedek figyelmeztető szavaiknak. Mert hát — így érvelnek ezek — nem lankadásról, nem restülésről, nem a só izetlenüléséről vagy on itt szó barátom uram, hanem arról, hogy: pápistáskodjunk-e, vagy igaz, hamisítatlan (gondolom egyúttal: nyakas) kálvinisták maradjunk-e?

No igen! Erről a témáról diskutiálván, röktön ama barát-csuhába öltözött sötét arcu mumus áll sokónk elébe és rémes silhouettejével menten árnyékba borítja az egyszerű, tiszta keresztyén színigazságot.

Dehát ha Luthernek volt elég bátorsága, hogy kalamárisát az incselkedő ördög fejéhez vágja s ekként magától el — távol űzze: nekünk nem volna elég erőnk tova rebbenteni ezt a hivatlan vendéget s egyszer s mindenkorra megmutatni neki, hogy merre vezet az út — a pokolba?! Dehogy is nem volna! Sőt inkább van. Csak szedjük össze magunkat emberségesen, mint Krisztus jó vitézeihez illik.

S lám, az első dolog a mit mindjárt belátunk az, hogy: *hiszen nem csak pápista jog ám az istenitisztelek szakadatlan föntartása és gyakorlása, hanem általános pszichológiai törvényen alapuló keresztyén kötelesség és óhaj.* Miért zavarjuk hát össze, mint a különböző kártyát, a pápista misét, meg a kálvinista könyörgést? . . . Mert hogy a mise dogmafogalmilag ex opere operato is has nál? . . . És akkor talán ez a dogmafogalom eo ipso ráta- pad a kálvinista könyörgésre is, ha gyülekezeti felnőtt tagok jelen nem létében rebegi el a lelkész? . . . Dehogy tapad, csak mi magunk ne akarjuk mindenáron reá tapasztani . . . De ráta- pad ha mi nem akarjuk is, a pusztá gépies gyakorlás folytán . . . Én mondom, hogy nem tapad; csak *ne legyen pusztá gépies gyakorlás, hanem legyen lélek szerinti.*

Mert először is való dolog az, hogy: az igazi keresztyén, tehát kálvinista könyörgés nem olyan fából csinált vaskarika ám, mint a római mise, hanem: a szívnek teljességéből kibuzgott alázatos és bizodalmas óhaj. Ilyen karakterű

lévén a kálvinista könyörgés, másodsor való dolog az is, hogy: ha titkon ajtónkat behajtva és magánosan sohajtva — mint magunkért, házunknépéért, édes mindnyájunkért — kedves az Isten előtt, bizonynyal kedves az akkor is, ha a közistenitisztelek helyén sohajtjuk el, felnőtt gyülekezeti tagok jelenléte nélkül. Annál inkább, mert harmadszor nincs rá eset, hogy kálvinista lelkész egyedül, egymaga tartózkodjék az Isten házában — könyörgés céljából. Nincs, mert a mint tisztelt szerkesztő barátunk is igen helyesen reámutatott már: ott van, ha senki más nincs a lelkipásztoron kívül az énekvezértanító, s ott vannak jobb és bal keze föl az Ur kicsinyei (némely helyeken nem csak a fiuk, hanem a leányok is) a kikiről „*soha nem olvastátok-e ezt? A kicsiny és csecsszopó gyermekek által végezted el a dicséretet?*“ (Máté XXI, 16.) No már hogy ezeknek társaságában ne könyöröghetne, ne fohászkodhatnék a lelkipásztor, ne végezhetne közistenitisztelek funkciót: azt merőben tagadom, csak ne legyen az pusztá, gépies gyakorlás, hanem legyen — mint fentebb mondtam — lélekszerinti.

De hogy értem én ezt? Ugy a hogy természetesen simpla et pure érteni kell. Azaz *ne támaszkodjunk pusztán és kizárólag a kinyomatva közkezen forgó közistenitisztelekre szánt imádságos könyvekre.* Mert ezen fordul meg az egész témának az egyszerű, tiszta megfejtése. A közistenitisztelekre szánt imádságos könyvekhez való merev tapadás idézi föl a mise szolgáltatás mumusát. Így: a pápás pap breviáriumot olvas s ezzel ex opere operato, üdvös dolgot cselekszik. (Legyen az ő hite szerint!) Én kálvinista lelkipásztor Révész vagy Gyöngyösi, vagy Borsodi, vagy Filep Mihály, vagy mit tudom én kinek a köznapi imakönyvéből olvasom a hétfői vagy keddi vagy az akármelyik könyörgést; a templomban a rektoron, az iskolás gyermekeken kívül senki . . . no meg talán ott van a harangozó . . . hát kiért miért olvasom? . . . mit tartozik ez az ima *ezekre*? . . . mit értik azok a gyermekek, hogy mit olvasok én? . . . Eh: az egész nem egyéb, mint ex opere operato valami. Lélekölő szertartáskodás semmi egyéb . . . punctum.

De nem punctum ám édes atyámfiak! Mert halljátok csak! Én is abban a hajóban evezem, Isten kegyelméből — 23 év óta, a melyikben ti, és a melyikben — szélvész és vihar csapkodván köröskörül a hullámokat — hajh! nem egyszer kelle forrón kiáltanom: „Uram tarts meg, mert elveszünk!“ S én is abban a szőlőben plántálgatok, ahol annyi de annyi a titkon lapangó ellenség, — én is azon az ugaron szántogatok-

vetettek több mint két decenniumon át, a hol ti. Szolgáltam különböző népességű egyházakban, kis falu helyen és népes városi gyülekezetben. S ha a népesebb gyülekezetekben minden egyes alkalommal — reggel és estvére — jött is össze templomi gyülekezet, de bizony a kisebb népességű faluban nem egyszer csak az én feledhetetlen jó tanítómmal s az ő tanítványaival voltam az Úr hajlékában.

Kevés népből, szegény népből ritkábban akad mindennapi templomozó. Hanem hát ott voltunk mi. Elzengettük szokott énekünket lelkesen, buzgóságosan s annak idejében fölléptem arra az én előttem legtisztéletreméltóbb helyre a katedrába s ha láttam, hogy a gyülekezet felnőtt tagjai közzül nincs jelen csak egy lélek is: dehogy nyitottam volna ki a különben kéznél levő, de valójában felnőtt gyülekezeti tagok társaságában elmondható könyörgésekkel rakott köztima könyvet; összekulcsoltam két kezemet s a mint szívem-lelkem sugallotta, fohászoktam az én jó Istenemhez, rövidebben s talán egyszerűbben is, mint a hogy az imádkozás mesterei könyvekben megírták, de úgy, hogy az a kis iskolás gyermek is bátran együtt imádkozhatott velem mindig. Ki meri mondani erre, hogy: „az mise, az csak ex opere operato valami, de nem kálvinista istenítisztelet?!“ Remélem, hogy csak az, a ki a lélek szerinti imádkozást hirtől sem ismeri.

Erre valószínűen azt fogják mondani némelyek, hogy: „de hiszen ez nem közönséges hanem *gyermek-istenítisztelet*.“ Ahogy vesszük. Az nem változtat a lényegen semmit, hogy *gyermek-istenítisztelet*. A fő, a lényeg az, hogy *istenítisztelet*. Sőt éppen azért, mert *gyermek-istenítisztelet*: jövőre kiható keresztyén nevelő hatása egyáltalán nem kicsinylendő s nem vitatható. „Neveljétek a gyermeket is az ő útjának módja szerint, még mikor megvénheszik is él nem távozik attól.“ (Péld. XXII, 6.)

A másik dolog tehát, a mit azonnal, tüstént belátunk, ha a pápás mise mumusát elűzzük szemeink elől s pokolra küldjük elménk világából, az: hogy igenis lehet nekünk, kálvinista lelkipásztoroknak istenítiszteletet végeznünk még akkor is, ha a gyülekezet felnőtt tagjai közül per absolute senki sincs az Isten házában; az ugyan soha sem lesz ex opere operato működő mise sem a könyörgést meghallgató Isten előtt, de nem ám egyetlen józan ítéletű kálvinista ember előtt sem.

Innen nyilván következik az is, a mit később tüzetesebben megokolunk, hogy: tehát igenis nekünk kálvinista lelkipásztoroknak, minden közistenítiszteletre hívogató harangszó el-

hangzása után ex offo (szeretném mondani: ex interna et externa motu) be kell mennünk az Isten házába.

De tárjuk föl előbb lehető őszinteséggel: hogyan keletkezhetett az a mindenképpen helytelen és elítélendő szokás, hogy harangoztatván a szokott időben, némely lelkészársaink vagy mennek Isten házába, vagy nem? Mennek tudniillik, ha meggy más valaki is, — nem mennek, ha nem meggy senki fia — leánya.

Megvallom, hogy előttem, a ki mint lelkész-család sarja nem ennek a szokásnak a gyakorlatában nőttem föl s nem is ennek a szokásnak a gyakorlatában vándoroltam át a segédlelkészi éveket, — előttem, mikor erről a szokásról értesültem, a maga teljes visszataszító nagyságában tűnt föl az egész. Egy lelkész, a ki beharangoztatott és nem nyul palástja után, hogy felöltvén azt a templomba menjen: egy hallatlan, egy képtelen, egy impossibile individuum gyanánt tűnt föl.

— Eh, hadd el! Megpróbáltam azt én is. Harangoztattam annak rende és módja szerint, elmentem hűségesen . . . s az egy *Kis Kalára* néni kívül nem jött egy árva lélek sem . . . Egy darabig lelkiismeretesen mondogattam az imádságokat. Egyszer már megsokaltuk a dolgot a tanító úrral együtt: hogy mi a *legtöbbször* csak a *Kis Kalára* néni kedvéért járjunk a templomba! Szép szerivel tudtára adtuk, hogy otthon ajtaját behajtva és magánosan sohajtva is könyöröghet, hát ne fárassza magát is, minket is a templombajárással . . . Ugy lett. Nem is fárasztotta többet sem magát, sem minket. Meg is halt aztán az árva csakhamar. Hát azóta harangozva harangoznak ugyan, de mi nem megyünk felé sem a templomnak . . .

. . . Rosszul teszitek! . . .

. . . Járok én vasárnap s ünnepnapokon ugyis eleget. No még hétköznap is bemegyünk, ha betegágyból fölkelt asszony ténfereg a templom felé.

. . . Hát azt honnan tudjátok meg? . . .

. . . *Leseti a tanító úr egy iskolás gyerekekkel.*

Ez a helyzet. Így jutottunk oda sok helyen, hogy harangoznak ugyan, de senki sem néz a templomnak felé sem, nem még a — *lelkipásztor sem*.

Ez a sivár, meztelen valóság.

Már most kísértse meg bárki is, a kiben a keresztyén idealismusnak egy parányi atomja van, végig tekinteni e sivár, buzgó lélek és he-

vülő szív nélküli helyzetben, vajjon nem visszaszítónak fog-e ez feltűnni előtte?! . . .

Aztán próbálja meg az ide hanyat'ott helyzetnek különböző pházisait a christianismus tiszta szemüvegén át analysálni: milyen ferde és megdöbbentő situációt fog látni a színeképi elemzés folytán!

A gyülekezetnek meg van a maga temploma. Ezt kétségkívül nem holmi hitvány luxus kedvéért verejtékezte egybe az a gyülekezet, hanem hogy legyen egy kiválóan megkülönböztetett szent helye, a hol lelke csendességére kiimádkozhassa, kibuzoghassa magát. Van tornya, harangja, mar olyan — a milyen; mind — mind a vallásos buzgóság produktuma. *Volna* lelkipásztor, kit első helyen az igehirdetés okáért s azért állított hivatalába, hogy az ő lelkének kincstárából őt és ujat hozván elő, legeltesse a gyülekezetet ama kies folyó viznek mentén.

A harang időről-időre megszólal . . . imára hiv. Isten házába szólít . . . de a templomajtó nem nyílik meg . . . Azaz hogy egy ideig, míg tudniillik Kis Kalára néni élt meg-meg nyílt; de aztán neki is elkellett maradnia, mert tiszteletes nagy jó uraméknak nem tetszett az ő templomba járása.

Az a *motivum*, a melyből kifolyólag még ő is kénytelen volt e maradni az Ur hajlékától s mely miatt a templomajtó aztán zárva maradt: kétségkívül nem sokáig rejtetik el a gyülekezeti tagok lelki szemei elől; nyilvánosságra jön az ilyen előbb, mintsem az ember gondolhatná. S az ennek nyomán megfogamzó gyülekezeti közvélemény már csak pusztá gyanu alakjában is: „Kell is a mi papunknak a templo . . . nem kell annak; csak kártya, meg bor, meg cimboraság legyen!“ . . . micsoda szörnyű aratást végez az szesz gyülekezet lelki, vallásos világában! . . . Hogy tarolja le rendre mind azt a habár csak gyöngén zöldelő pázsitot, mely egyébként rögös, nehéz küzdelmekkel teljes földi vándorlása közben egy-egy kis üdülést, egy-egy kis nemesebb felhevülést, egy-egy kis mennyeiek utáni vágyakozást ígért és biztosított vala nékie!! . . .

Minden valószínűség szerint addig, míg lelkipásztorában látja a buzgalmat, látja az Ur háza iránti lankadatlan szeretetet, ha önmaga távol tartja is magát attól a hét köznapjain, nem támad föl az ily gyülekezet kebelében a vallásos szent ügy föl sem vevése miatti sajtó érzés; vagy ha ottan-ottan föltámad is, legfőlegb önmagokat vádolják az egyháztagnak, önmagokért pironkodnak; de ha már lelkipásztoruk lanyhulását, templomtól távolmaradását s az istenitiszteleket kicsinylését kell látniok vagy hallaniok bár-

mily alakban, akkor már elementáris erővel kél föl a megsértett vallásos érzés büszkesége s előbb talán csak lassu morgásban, majd keserü kifakadásokban s szemrehányásokban nyilvánul s végre ugy lehet a legundorítóbb vallásos apathiába s erkölcsi elzüllesbe kergeti őket.

S hozzá: templombá menés helyett az a gyermekágyas asszonyok *lesetése*! Oly örült praxis, a mely az azt végző iskolás gyermekek szívébe-lelkébe valami vad, valami pogányias érzületet és tudatot lop bé, a minek jövőre kiható káros következményei valóban kiszámíthatatlanok.

Quod erat demonstrandum!?

Én ugyan mély szájalom nélkül nem vagyok képes gondolni egy-egy kálvinista gyülekezetünkre, a melyik közistenitiszteleket szempontjából így *kezeltek*.

Nagyrabé, 1902. febr. 15.

F. Varga Lajos.

TANÜGY.

Reform. hithűség és áldozatkészség.

— Válasz Sütő Áron ev. ref. lelkész ur „Redivivus“ című cikkére. Megjelent a „Debreceni Protestáns Lap“ 1902. évi 1. számában. —

VI.

Az óhajtott hajnal valóban felderült. A mind sürbben lobogó máglyák lángjánál a sötét, hideg elmék látni s hevülni, a kemény és érzéketlen szívek lágyulni s érezni kezdtek. A lelkiismereti rabság sulyos láncait hordó lelkek bilincseiket mind tömegesebben leszedegették, vagy letépték. A reformátorok vérével termékenyített föld egész nemzetek új hőseit hozta elő.

Vallás és tudomány fényleni kezdtek.

De a Sötétségfejedelmé sem pihent. Látva, hogy az ember minden áron világosságot és szabadságot akar, lett ő is világosságnak angyala. Az emberek dolgáiban böles lévén, tudta, hogy a szélsőségek találkoznak, s ugyanazon eredményt szülik; tudta, hogy nemcsak a világosság hiánya, hanem a tulerős fény is sötétséget okoz a gyenge szemű embernek. De míg a sötétség csak gyöngíti, a tulerős fény tönkre is teszi a szemet. Vakság áll be.

Mutatott tehát az embernek világosságot, fényeset és vakítót, mint a villám.

A pokolból varázsolta elő.

Aztán kiállt hangossan. Menyörgésszerű kiáltása figyelmessé tette az embert:

Ide nézzetek! Ez az igazi világosság, melyet én mutatok nektek. „Ha ezt megismeritek, ez a világosság szabadokká teszen benneteket.“ (Ján. VIII. 32.)

Végre is meddig lesztek még balgatagok és restszívek az igazság megértésére? Ha tudni akartok mindent, egyetek a tudás (fájának) gyümölcséből (I. Móz. 35.) Nem nekem, saját magatoknak, higgyetek. Nyissátok fel szemiteket, nézzetek körül: mi változott meg a minden-ségben, mióta ember él és eszmél? Megkimélt-e valamit az enyészet? Megtartott-e a haláltól valakit a hit, vagy jótettei, vagy a vele összeforrott szívek elme-

bontó jajongása s szomorú összeomlása? avagy az árvának szívfacsaró imádsága halottai közül elő hívta-é csak egyszer is az óhajtott, az imádott szülőt?

Ugyanazon vége van a jónak, mint a gonosznak, a bölcsnek, mint a bolondnak, az embernek mint az állatnak. Soha nem olvassátok-é, hogy mit mond az emberiség legnagyobb bölcsese, a *szentiró*: „az emberek fiainak végek hasonlatos az oktan állatnak végéhez és egyenlő végek vagyon azoknak; a mint meghal az egyik, úgy meghal a másik is és *ugyanazon* egy lélek vagyon azokban. Annakokáért az embernek *nagyobb* méltósága nincsen az oktan állatoknál, hanem, hogy mindezek hiábavalóságok. Ezek közzül mindenik ugyanazon egy helyre megyen. Mindenik porból való és mindenik porrá lesz. Vajjon kicsoda vette észébe az ember lelkét, hogy felment volna? és az oktan állat lelkét, hogy a föld alá ment volna?“ Préd. 3. 19–22) Mit futtok hát üres, abrándos vágyak után? melyek nem lehetnek az élet boldogító s megnemesítő elvévé. Hiszitek-é mégis, hogy van csakugyan olyan Isten, ki hajlandó lenne nektek magát megjelenteni? El felejtitek, hogy kötetek élő és hozzátok hasonló gyarló emberek irták, a mit ti isteni kijelentésnek, szentírásnak neveztek? Már pedig az emberi elme gyenge és korlátolt, azért munkája is tökéletlen s megbízhatatlan. Századok multak, mióta — ti állítjátok — Isten országa jelen van köztetek. Megváltozott-é a világ? A bűn ma is nevet; az ártatlanság sír; az igazság betört fejjel a földön fekszik; a nemes, kebel jutalma szenvedés, gúny vagy kacaj; a *szabadság egyenlőség, testvériség üres káprázat*.

A tudatlanság és babona, mit ti hitnek kereszteltetek, ma is a föld porában tart benneteket.

Föl hát a porból! Kezdj merész pályát! Járd össze az egeket, mérd meg a világokat, ereszkedjél alá egyik csillagzatból a másikba (Mát. 4. 5.) Keresd Istent s meglásd, megtalálni nem fogod sehol.

És ha mégis szükséged van rá, hogy imádj valakit, ülted Isten trónjára az *Ésst*, ki a te képzelt Istenedhez hasonlónak teszen, ki a mindenség urává s Istenévé emel. (Mát. 4. 9.)

És „a tudásra törpe, vakságra nagy“ ember, ki e káprázatban saját Istenségét, e pokoli fényben istenségének glóriáját látta ragyogni, képtelen volt a fény mögé rejtőzött kísértőt észrevenni, s visszautasítani.

Az ember ismét elesett.

Megtévelyodott.

Álljunk meg egy pillanatra e legszomorubb sötétben.

Egy temetés vonul el lelki szemeink előtt, Páris utcáin. Az egész nemzet ki van vonulva, mióta valami győzelmi ünnepet ülnének, melyen a legyőzött ellenség hős királyának összeronsolt hulláját viszik elhantolni abba sötét gödörbe, hol többé senkinek irtózására s félelmére nem leend. Aranyos infulát hordó nagy papok, aranyból készült görbe pásztorbotokkal, kik nem rég még a halott híveinek vallották magukat, ma mellőket verve ezt zugják: „*a mi vétünk, a mi legnagyobb vétünk! Eddigi keresztyén életünk bizony tévedés és csalás volt*“. A sirratot, mely nagy lelkesedéssel így iratott meg:

1793

„*a keresztyén vallás, mint nemzetellenes intézmény eltöröltetik*“

a nemzet törvényhozói viszik.

Ti, nemesebb lelkek! ne sirassátok azt a halottat.

Volt már az máskor is sirba fektetve. Sirassátok inkább magatokat s a ti magzataitokat (Luk. 23, 28.)

Mert, ha szemünket bezárni nem akarjuk; látnunk kell, hogy a jövő ma és még sokáig az östágadás szelleméé, kinek „hideg tudá-a, dőre tagadása lesz az élesztő“, mely forrásba hozza s eltántorítja* „a tudásra törpe, vakságra nagy“ embert (Madách).

Kell-e még vitatnom a szomorú lehetőséget, melyet állítottam? Kell-e még bizonyitanom, hogy: „*a mi volt, ma is vagyon és a mi következik, immár meg volt*“ (Préd. III. 15.)

Mi fogja a fejlődő ifjúságot, melynek szíve s lelke minden benyomásnak természetszerűleg enged, s mint az új edény a kezdetben bevett izt és szagot soha el nem veszti teljesen, mi fogja fentartani s megővni a bukástól, a világosság és sötétség végtelen és örökös küzdései s változásai szédítő forgatagában? a midőn az életbe lépve, megrémülve fogja tapasztalni, hogy a nagyzás vagy önzés hóbortjában megőrült emberek, mint törekeshnek lelkükből gunynyal, tudományval erőszakkal kiirtani Krisztus evangéliumát, mely munkában pokoli példával a szabadossá lett sajtó megyen elől, s az eszeveszett tudomány pazar kezekkel hinti gyenge lábaihoz a sarkány-fogat s adagolja a mérget a megtévedt lélekbe?

Bizony csak az, hogy ha mi a serdülő gyermek lelkét romlatlan tudományval, szívet a valóság tisztá világával kellő időben megtöltjük, ha követjük az apostol intését:

„*neveljétek a ti magzataitokat a tudományban és az Ur beszédének intésében*“ (Eféz. VI. 4.)

Est pedig az egyház csak a saját érdekében fentartott, saját szellemében vezetett, mindenkitől függetlenül maga által irányított, létfentartásáért mindig küszöni kész tanítókkal benépesített népiskoláiban érheti el.

Azt hiszem, hogy az eddig kifejtettek alapján is sikerült bizonyitanom, hogy a *vallás és tudomány tévelyei- s világosság és sötétség folytonos küzdései- s uralmi váltakozásaiból eredő veszélyek föltétlenül szükségessé teszik saját népiskoláink fentartását s fejlesztését.*

Azonban a küzdéstől való félelem s az ellenkező irányban törekvés könnyen támaszthat újabb kételyeket s szinte jogosnak látszik, ha felveti az állítást, hogy: hiszen az állami iskolákban is a tiszta tudomány s jó erkölcsök tanítására törekednek, azon felül a hittudományt ott épen maga az egyház tanítja: ezekkel szemben tehát felekezeti iskoláink feladása semmi veszéllyel nem jár.

Szívesen felelek erre is, habár némileg aggódom azért, hogy egyes emberek türelmét, kik a változatoságot nem kevésbé szeretik, mint a nök a divatot, eddig is erős próbára tettem.

Igyekszem tehát, *még az ügy rovására is*, mielőbbi befejezéshez jutni.

Kijelentem, hogy: *felekezeti népiskoláink feladása: megtagadása az egyház múltjának, figyelmen kívül hagyása a jelennek, veszélyestetése a jövőnek*

Nehéz szívvél mondok le ez állítások bebizonyításáról, mert a mult a jelen tükre és a jövő a multon épül föl; e tükörre pedig most különösen nagy szükségünk volna, hogy a jelent megismerjük s a jövőt fölépíthessük.

* Gobet párisi érsek és papi kara, a forradalom örületei közben nem átalították kijelenteni, hogy eddigi keresztyén életük tévedés és csalás volt.

Azért csak ama kérdés vitatására térek át, hogy: **mi tehát oka annak, hogy az állami iskolákban, a mi egyhási s felekezeti céljainkat megvalósítani nem lehet?**

As, hogy az állami iskolák célja s feladata nem azonos a mi felekezeti iskoláink célja s feladatával.

Az állami iskolák célja: minden felekezeti s nemzetiségű gyermeknek a tudományokba bevezetése, s jó hazafiakká nevelése, mely mellett meg van engedve, hogy az egyházak a saját felekezetiükhöz tartozó gyermekeket a vallástudományra oktatás által maguk számára megtarthassák.

A felekezeti iskolák feladata: a tudomány és hazafiságon kívül az őket létesítő intézmény fentartásáról s fejlesztéséről való gondoskodás, vagyis a felekezeti célok támogatása is. A mi már a mi ref. iskoláinkat illeti azok, speciális feladata: **a reform. hit- és erkölcsi élet a ref. szellem, a reform. miveltetés, a lelkiismereti és polgári szabadság miveltetés, fentartása s fejlesztése.**

Első tekintetre is kitetszik a két iskola feladata közötti éles különbség.

Az állami iskola a felekezeti dolgokkal nem törődik (*de csak látszólag*), a felekezeti iskola a felekezeti célok támogatását a tudomány és hazafiság ápolásával legalább is egyenértékűnek tekinti, a mi természetesen, mert a felekezet tényleg e célra is állítja fel.

Lássuk már, hogy az állami iskolák keretében miként fogantathatók e célok?

Nézzük először a vallásos kiképzést.

Igaz, hogy a vallástudományt az állami iskolákban maga az egyház tanítja, *de csak igen korlátozott óra számban*, annyira, hogy ez jóformán el van nyomva, annak sikeres tanítása szinte lehetetlenné van téve.

Hogy ilyen tanításnak mi lesz az eredménye? előző cikkeimben bőven kifejtettem. Itt csak utalok azokra.

De tegyük föl a lehetetlent, hogy az állami iskolai hitoktató a rendelkezésére álló kevés idő alatt tekintet nélkül a fennálló physical és pedagogiai akadályok következményeire, előad annyit, mint a mennyi a felekezeti iskolákban előadatik. Vajjon az egyéb tudományokkal túl terhelt gyermekek elsajátíthatják e azt a tömeget?

Semmiképen nem; még akkor sem, ha nem vesszük tekintetbe azt, hogy a vallás-tudomány eredményes tanítása föltétlenül összefügg a többi tudományok tanításával, melyeket népesebb állami iskolákban idegen vallású (katholikus, unitárius, görög nemegyesült vagy oláh, görög egyesült vagy szerb, zsidó) tanítók adnak elő. Lesz tehát az eredmény: *felületesség*, a mi különösen e tudományban *kibeszélhetetlenül veszélyes*, különösen ha a hitoktató a tudás fogyatékoságát suggestióval pótolná, a mire kényszerüleg utalava lesz.

Na de az állami iskolákban a jó erkölcsökre is oktatnak, s ezen oktatás pótolni fogja a hittudománybeli elmaradottságot, s a hitélet kárt szenvedni nem fog.

Igaz, tanítják ott az erkölcsiséget is, *de nem a mi egyházunk szellemében*, a mit kívánni lehetetlen is a különböző vallásfelekezetekhez tartozó tanítóktól. Ámde minden kétségen felül álló tétel, hogy a vallás és erkölcs tanítás egymással szoros, szinte elválaszthatatlan összefüggésben vannak. Az erkölcs tanítás a felekezetek szerint változnak. Az állami iskolabeli hit- és erkölcs tanítás tehát *összefüggő és egységes szellemű nem lehet.*

Mi lesz ennek az eredménye?

Tudjuk, hogy az egyén vérmérséklete, hajlama, saját vallásához való vonzalma egyénenként változik, s az erőset vagy erőszakosat semmiféle iskolai szabályzat megzabolázni nem fogja, de meg nem is jön a legtöbb ilyen kihágás köztudomásra. Ha már most egy unitárius vagy zsidó-tanító előadásközben a mi ref. hitünket gyermekeink előtt neveltségessé teszi; egy római katolikus hamisnak bélyegzi, a magáét ellenben apostrofálja, felmagasztalja: az eredmény alig lehet más, mint az, hogy *gyermekünk nagy részében a saját vallásához s egyházához ragaszkodás meglazul, vagy megszűnik.*

De nem fog ez megtörténni, ha az állami iskolai tanítók emberileg tökéletesek lesznek. Mondjuk és hiszjük, hogy hirdetni fogják a reális, a semminek és senkinek szolgálatában nem álló erkölcsiséget, s nevelnek ugynevezett *„jó becsületes embereket.”* Ezzel majd pótolva lesz a ref. hittani és erkölcs tanítás hiánya.

Nézzük meg csak közelebbről ezeknek a *„jó becsületes”* embereknek hitéletét. Mit találunk?

Egy részök állítja, hogy nekik van hitök, sőt dicsekedve mutogatják azt: imádkoznak, templomba járnak szorgalmasan, bámulatos önérettel vallják magukat az egyház igaz hiveinek, a legkisebb jogsérelemre menydörögnek, mint Jupiter tonans. De ha tetteikből akarjuk őket megismerni, úgy találjuk, hogy nincs hitök csak egy mustármagnyi sem, mert kint az életben a szeretet munkáját gyakorolni, magában az egyház kebelében pedig, ha *saját* érdekeik ellen kellene cselekedni az egyház javára, tenni nem képesek. Egész hitéletük *„üres hang, pusztá szó, nagy névre keresztelt haszontalanság.”*

Más részök olyan, hogy vannak jó és szép tetteik. Gondot viselnek családjuk jövőjére, segítik barátaikat, embertársaikat, cselédjeiket, segédkezet nyújtanak másoknak bajaikból menekülni, de nyiltan bevalják, hogy nekik azért nincsen sem hitük sem vallásuk, sőt arra szükségük sincsen.

Mi indító okból teszik tehát a jót?

Jót tesznek, mert arra oktatták őket, hogy jót tenni szép és emberies dolog; jót tesznek, mert azt látták szüleiktől és más tisztelt emberektől kiket utánozni magoknak kiválasztottak; jót tesznek, mert tapasztalják, hogy a közvélemény ezekért mennyire hálas és bőkezű visszafizető; jót tesznek önkénytelenül vagy a szív érzékenységből, mely a szerencsétlenség és nyomor láttára megindul; jót tesznek tehát vagy önzésből vagy minden nemesebb indító ok nélkül és senami esetben sem *lelki szükségéből.*

Az állami törvényekbe nem ütközni, kisebb nagy b jótékonyt gyakorolni, a közvélemény által becsülésre méltónak tartatni: köznapi toka az erkölcsiségnek *„de egész életedet meghatározott elv szerint intézve, soha sem tenni mást, mint a mit az erkölcsiség kíván,* még akkor sem, midőn haszon, bátorlét indulat heve vagy szenvedelem ereje más felé ragad: *„est hívják erénynek”* (Kölesey)

Az érzelmek és tettek superlatívusa, a mikor Isten akaratának cselekvésében a lélek önmagát mulja felül: ez a hit, ez az erény.

Felekezetünknek az állami iskolákban nevelt tagjai tehát tudtokon kívül is a legveszélyesebb ellenségei reformált egyházunknak s reform. vallásunknak mert annak Istentől meghatározott *főcélját*, az emberiség tökéletessé tételét igyekeznek meggátolni: *„Legyetek tökéletesek, mint menyői atyátok tökéletesek.”* Az ilyen lelkek magukkal mindig megvannak elégedve, mert tökéleteseknek érzik magu-

kat. Ezért tökéletesedésre nem is törekednek, télen-ségbe sülyednek, s az előidézett gyilkos tétlenség által nem csak a jelent megmételtyezik, hanem a jövő sirját is megássák. Az ilyen emberek lelke olyan, mint a régóta poshadó állóvíz melynek sem önkényes mozgása nincs, sem vihar kebelét fel nem korbácsolja. Megbűzhödik s a dögvész csirái áradnak ki belőle.

Mi lesz tehát eredménye az állami iskolai vallás-erköcsi nevelésnek?

Vagy hitélet nélküli tengődés, lesülyedés, vagy képmutatás.

Lesznek üres vagy — lehet — nagyon látogatott templomok. Az oltárok görnyedni fognak a rájuk halmazott az arany és ezüstsiklusok terhe alatt, sőt lehet, hogy a „tudományban előrevitt“ nép épít majd templomokat, belől díszeseket, kívül tetszősöket, mint hajdan Izrael Jehovának. Csupán csak egy fog hiányozni, csak az, a mire Istennek szüksége van, hogy tiszteltessék: **a lélek és igasság.**

Egyházunknak pedig nemcsak belső fejlődésre képes, hanem az ő jövőjét munkálni, érte küszdeni, ha kell harcolni kész és harcolni tudó egyháztagokra van szüksége.

Hogy állunk a hazafisággal?

Nevelhetnek azok állami iskolák jó hazafiakat, de olyanokat, kik a hazával egyenlőértékűnek tekintsek reformált egyházuk boldogságát, fenmaradását s függetlenségét, kik e szabad haza földén csak szabad reform. egyházban kívánnak élni, és halni, vegyesszellemüknel fogva nem nevelhetnek.

Egyházunknak pedig ilyenekre is szüksége van.

(Folyt. köv.)

Padrah Sándor,

kir. közjegyző s egyházkerületi képviselő.

KÖZÉLETÜNK.

A katholicismus előnyomulása Debrecenben.

— A számok bizonyágtételei. —

E sorok írója, ki hű és erős kálvinistának tartja magát, igaz sajnálkozással értesült a lapokból arról, hogy „a vallásos és egyházi élet ápolása, a keresztyéni élet felvirágoztatása s a felebaráti könyörülő szeretet felekezeti különbség nélkül való gyakorlása céljából“ tervezett reformatus szövetség eszméje sem tudta egyetértésre, vállvetett munkásságra bírni egyházunk vezető férfait. A széthuzás eme régi nagy bajunk, legalább egy időre megbuktatta hát ezt a szép és üdvös tervet is!

Pedig nem csak szép és üdvös, evangéliumi egyházunkhoz méltó, az apostoli öskeresztyénség tiszta nemes hagyományaihoz illő, hanem lételünk, jövőnk érdekében multhatatlanul szükséges is az olyan tevékeny belmissiói munka, amilyenre a szövetség tervezői akarnak vállalkozni s a milyennek hiányát a körülöttünk és közöttünk minduntalanul fel-fel bukkanó jelenségeket figyelemmel kísérő minden debreceni híthű kálvinista régóta érezi.

A dolog érdemét tekintve — szerintem — mind-egy: akár a presbitériummal karöltve, fogja végezni az öntudatra ébredő reformatus társadalom az egyetemes papság apostoli elvének megfelelő hivatását, akár mellözve a presbitérium gyámkodását, önállóan szervezkedik parlagon heverő mezők művelésére. A gyakorlat, az élet bi-

zonyosan érintkezésbe hozza egymással a hivatalos és nem hivatalos evangéliumi munkát, ha egyházunk igazi érdeke rugója e munkásságnak, ha kölcsönös bizalom és krisztusi szeretet hatja át a munkásokat.

Csak lépünk valahára a tettek terére. Mert valóban elszomorít és kétségbeejt, ha látjuk egyfelől a mi tétlenségünket, a rajtunk erőt vevő közönyt; másfelől a többi egyházak hiveinek erős élő hitét, mozgékonyágát, amely már attól sem riad vissza, hogy el-elragadozza nyájunk őrizetlen juhait.

Méltányolom úgy munkaképes lelkészeink buzgó fáradozásait, mint presbitériumunk néhány igen dicséretes, igen hasznos alkotását. De magam is úgy gondolkozom, hogy sem a rendes templomi és egyéb papi-szolgálatok lelkiösmeretes teljesítése, sem az administ-ratio gondos ellátása nem meríti ki tökéletesen a lelki-pásztorokra, egyházkormányzókra korunkban váró feladatok széles nagy körét. A modern társadalomban, ahol vakító fény mögött borzalmasan sötét árnyék húzódik; hol káprázatos gazdagsággal ijjesztő nyomorúság váltakozik, sokkal inkább, mint bármikor, hivatása az egyháznak is, hogy a socialis bajok orvoslásában elő-
jarjon s a szegényügyet legodaadóbban felkarolja. Ma, mikor hitközöny, vallástalanság rohamosan terjed, a tömegek szemében csakis ilyen uton-módon nyeri újra vissza létjogosultságát vallás és egyház.

A ki figyelemmel kíséri, (de lehetetlen is azt észre nem venni) a debreceni r. kath. egyház püspök-plebá-nusának agilitását, minden társadalmi és socialis mozga-lom iránt tanusított meleg érdeklődését: az látja azt a nagy hatást, azt az átalakító befolyást is, amelyet ez a sokféle alakban megnyilatkozó érdeklődés művelt és ke-vésbe művelt egyénekre, férfiakra, nőkre, ezeknek gon-dolkozására, lelkivilágára gyakorol. Tapasztalásból mond-hatom, hogy ez a hatás koránt sem az ev. ref. egyház ér-dekeinek kedvez. És én nem hagyom magamat megtévesztetni, mert ebben nem megnyugtatóst, hanem elszomorító jelenséget látok azon kimutatás által, mely szerint a mult 1901. évben a tőlünk kitért 20 egyén közül 13 nem (!) debreceni illetőségű és születé-ű. Hát a debreceni egyháznak nem kötelessége-e ezek hite felett is örködni! Hiszen ezek is csak egy testvéreink a Krisztusban. Hiszen ha menti az idegenek hi elhagyá-sát az idegen származás, akkor bátran kiterhet huszezer lélek a Debrecenben összeírott ötvenkét ezer refor-matusból.

Hát a tulnyomólag a katholicus egyháznak ked-vező reversalisos vegyes házasságok, semmi?! Majd két-három évtized fogja népszámlálások alkalmával megmutatni, mennyi veszteség éri a reversalisos házasságok által reformatus egyházunkat és mily nagy mér-tékben fogja megváltoztatni Debrecenben a ref. és kath. egyházak népességének egymáshoz való viszonylagosságát. A hivatal-telepítések, vasuti gépjavitó műhely, dohánygyár katholizáló szerepét részben ezek a reversalisos házassá-gok fogják majd teljes sikerrel betölteni.

Igaz, hogy ma még protestáns Debrecen lakossá-gának két-harmad része, de kifogom mutatni, hogy Debrecen rohamos gyorsasággal kezdi elveszíteni kálvi-nista jellegét; a kálvinista lakosság szaporodása leglas-subb, a katholicusé majdnem a legerősebb, úgy hogy ha az elmúlt évtized növekedési arány-száma állandó talál maradni, — a pápistaság husz év alatt, — a pro-
testáns népesség pedig csak negyven év alatt fog meg-
kétszereződni. Száz év multán pedig több lesz a kat-holikus Debrecenben, mint a kálvinista.

A legközelebbi népszámlálás szerint Debrecen

összes népessége 75006 lélek ; és pedig 72351 esik a polgári népességre ; 2655 a katonaságra.* Vegyük először is a polgári népességnek vallás szerint való megoszlását, egybevonítván az 1891. és 1881. évi népszámlálás eredményével :

	1901-ben		1891-ben		1881-ben	
	Lélek-szám	Az összes polg. népesség %-a.	Lélek-szám	Az összes polg. népesség %-a.	Lélek-szám	Az összes polg. népesség %-a.
R. kath.	12399	17.13	8725	15.32	7047	13.78
Gör. kath.	1825	2.52	1029	1.81	722	1.41
Gör. kel.	76	—	?	—	225	0.44
Ág. hitv. ev.	926	1.28	905	1.58	565	1.10
Ev. ref.	50983	70.47	42208	74.12	39428	77.12
Unitarius	40	—	?	—	5	—
Izraelita	6078	8.40	3999	7.02	3089	6.04
Egyéb	24	—	?	—	—	—
Összesen	72351	—	56940	—	51122	—

Nilván kitetszik e kimutatásból, hogy a református, vagy mondjuk a protestáns lakosság domináló helyzetét évtizedről-évtizedre gyengül. Husz év alatt 77.12 illetőleg 78.22 percentről, — 70.47 illetőleg 71.75% százalékra esett a számereje. Ugyanezen idő alatt a katolikus lakosság száma 13.78 illetőleg 15.19 százalékról — 17.13. illetőleg 19.65 százalékra emelkedett.

A katholicismus, mely III. Károly és Mária Theresia királyi hatalmának kedvezései s kormányaik erőszakoskodásai mellett is csak nagy nehezen tudott e kemény kálvinista talajban gyökeret verni, mely később is közel száz éven keresztül gyér lombzatot hajtott : az utolsó két évtized alatt lélekszámában majdnem megkétszereződött. Arról nem is szólok, hogy ezzel lépést tartott a katolikus hitélet emelkedése ; a katolikus intézmények gyarapodása, a katholicismus hatása köz- és társadalmi életre pedig messze túlszárnyalta azt a mértéket, amely a lélekszám-aránynak megfelelő.

Es ne tessék a katolikus népesség ilyen rohamos gyarapodását kizárólag és egyedül a tömeges beköltözésnek tulajdonítani. Általános szabály, hogy a nagy városok, még a nagy távolságukat elosztató közlekedési eszközök mellett is legerősebb vonzerőt mindig a közelebb eső vidékek lakosságára gyakorolnak csak. Debrecen is inkább a szomszédos, mint távolabbi falvak munkát kereső lakosait szívja fel. Debrecen vidéke pedig tulajdonképpen református vallású. Tehát a beköltözésnek éppen olyan, sőt nagyobb arányban kellett volna gyarapítani a kálvinistaságot, mint a pápistaságot.

Bár számadatok, melyekkel bizonyíthatnák, nem esnek most a kezemügyébe, mégis állítom, hogy Debrecen református lakosságánál a természetes szaporodás is sokkal gyengébb és lassabb, mint a többi felekezetnél. Születési és halálozási statisztikák egybevetése által én már más alkalommal régebben rámutattam erre a szomorú jelenségre. Roppant fontosságu egyháztársadalmi érdek sürgeti tehát, hogy e növekedő baj okait is felkutassuk és orvosolni próbáljuk.

Hogy miként viszonylik egymáshoz Debrecenben

* A katonák közül : 859 r. kath. 198 g. kath. 95 g. kel. 83 ág. h. ev. 1299 ev. ref. 3 unitarius, 114 izr. 4 egyéb vallású.

a különböző felekezetek gyarapodása, azt feltüntetni az alábbi kimutatás :

	1891—1901. között lélekszám növekedése		1881—1891. között lélekszám növekedése	
	Lélek-szám	%	Lélek-szám	%
Róm. kath.-oknál	3674	42.1%	1678	23.8%
Gör. kath.-oknál	796	77.3%	307	42.5%
Ág. hitv. ev.-oknál	21	2.3%	340	60.1%
Ev. ref.-oknál	8775	20.7%	2780	7.0%
Izraelitáknál	2079	51.9%	910	29.4%
Az össz. népességnél	15411	27.0%	5818	11.3%

Imé a róm. katolikusok szaporodása még 1881—1891. években is, — amikor pedig nem öltött oly nagy mértéket a vidékiek beköltözése, nem szerveztek annyi hivatalt sem nagy ipartelepét nem alakítottak, — bőven háromszor akkora volt, mint a reformátusoké s ugy viszonylott mint 1 : 3 ; ha pedig a g. katolikusokat is hozzájuk számítjuk, mint 1 : 4.

Az utolsó 10 év alatt, valamint az egész városra, ugy a református egyházra nézve is kedvezőbben hatottak a népesedési tényezők, bár vannak, akik a nagy városok illetén való gyors növekedését nem tartják és nem is ok nélkül, örvendetes jelenségnek. Az összes lakosság évi szaporodása 2.7% s a református egyházé is megüti az év 2%-ot. De a katolikusoké ezuttal is 4.21, a zsidóké 5.19, a görög katolikusoké pedig 7.73%. Leghátul maradtak lutheranus testvéreink, akiknek évi szaporodása 0.23%, holott 1881-től 1891-ig a legnagyobb volt 6.01%-kal.

Ilyen képét mutatja Debrecennek a statistika e-é-ünk. Ódaig jutottunk, hogy most már sokáig legerősebbnek, bevehetlennek hitt várunk bástyáit is aláaknázták az ellenség.* A támadást nem mi kezdtük. De a harcot fel kell vennünk, védekezni vagyunk kénytelenek, ha gyáván pusztulni, veszni nem akarunk.

Vigyázzunk, hogy majd a fényes multu kálvinista Debrecenre is ne alkalmazhassák Benedek Eleknek emez új keletű mondását :

„Azzal a szűklátókörű politikával, hogy a *székely* (Debrecen) *ugy is magyar* (kálvinista) *marad halálig*, a *sir szélére juttatták* (a katholicismus karjaiba hajtották) *e népet*“

Z—i. L—s.

Karcolatok.

Nagy mulasztás volna, ha egy kis karcolatgyűjteményt nem állítanánk egybe abból a szomorú törekvés alkalmából, midőn néhány debreceni egyházi férfiú minden erejét összeszedte arra, hogy a debreceni református szövetség megalapítását lehetetlenné tegye. Hadd álljon itt egy kis bokréta azokból a virágokból, a melyek a mi egyházi nagyjaink némelyikének kalapját olyan jellemzően diszítik. A kinek kedve ugy hozza magával :

* Én nekem ezt sohasem akarták elhinni Kiss Albert urék ; ez előtt 2 évvel, tehát mindjárt Debrecenbe lett beköltözésem után, rámutattam én erre s lőn szörnyű felháborodás ellenem. Nos, — hát hallják meg most mástól s értsék meg a számokból. Szerk.

gyönyörködjek benne. Mi mindössze is csak azt jegyezzük meg itt meg, hogy adataink teljesen hitelesek s értették a felelősséget elvállaljuk.

* * *

Kiss Albert, a volt országgyűlési képviselő, a ki a hozzá intézett nyílt kérdésekre „elvől“ adós szokott a nyílt felelettel maradni a közönség előtt (igen kényelmes állásfoglalás!) az értekezleten két bajra mutatott rá. Egyik az, hogy Debrecenben kevés a pap; mert kettő már kiérdemült agg, kettő pedig állandóan beteg (?) s így a hat közül csak kettő dolgozhatik.

Mi előttünk igen különösen hangzik ez a beszéd. Hogyan mondhatja azt éppen Kiss Albert, a mikor az ő személyében hosszú évek során keresztül jutott a debreceni papok közül országgyűlési képviselőnek is? . . .

A mi pedig a betegségre való hivatkozást illeti, ez voltaképpen mentegetőzés, s mihelyt excusatoról van szó: ez önkéntelen beismerése annak, hogy csakugyan esett valami kár a debreceni református egyház egészségében, de a mit már „mert kevés a pap“ ők nem bírnak helyreigazítani.

Amásik bajaz, mondá, — hogy a debreceni egyháztagok nem szeretnek régi idő óta egyházi adót fizetni. Hát ezt csakugyan nagy bajnak tartjuk mi is, kivált ha a számokat tudjuk. Ezekről ugyan nem hallottunk olyan „lezárt és felülvizsgált“ számadásból merített adatokat, mint az ősök alapítványából kiosztott „segélyekről“, (majd szólunk alább erről is), de az értekezlet előadó megnevezte, hogy 30,000 koronányi egyházi adónak egy harmada se jött be az 1901. ében. És ha ide szállott a köteleességtudás a hívekben s az erélyes intézkedés így nyilvánul a presbyteriumban: még sincs szükség a református szövetségre, egy egészen új kovászra, mely erjedésbe hozza a tehetetlen, tétlen anyagot? Mit várunk attól a presbyteriumtól, melyet az a politikai pártkör jelöl és választ, a melynek egyik tevékeny vezetője azonos a debreceni lelkipásztorok egyikével? Minő belmissiói tevékenységet várunk attól a presbyteriumtól, mely tehát már megválasztásánál fogva is az egyházi hivatali állások betöltésekor sine qua non-képpen a politikai hitvallását tekintve a jelöltnek, a mely előtt tehát a pártérdek mellett minden más háttérbe szorul, s mely a kalmazottaitól is politikai pártszolgálatokat követel? Mi nem bánjuk, legyen kinek-kinek olyan politikai elve a milyen neki éppen tetszik, — csak az ellen küzdünk, hogy egyházi dolgaink intézésében ez legyen az irányadó.

* * *

Kiss Albert az értekezleten a debreceni presbyteriumnak a közjótékonyaság terén kifejtett tevékenységét számokban és tettekben mutatta fel, ezzel is azt akarván bizonyítani, hogy mennyire szükségtelen dolog Debrecenben társadalmilag is felkarolni a szegények ügyét. Felsorolta ugyanis, hogy „az 1900. évben (no persze, mert az 1901. évi számadás majd csak az 1902. év derekára ha elkészül!) az egyház a szegények árva és nyomorultak segélyezésére, felruházására és eltartására együtt (!) 56,967 k. 1 fillért adott ki“. Szeréntünk pedig nem „adott ki“ semmit. Kiadta volna, ha a magából adta volna. A dolog inkább úgy áll, hogy a kezelésére bizott ilyen nemű alapítványok jövedelméből az egyház bevett circa 70 ezer (inkább több mint kevesebb) koronát, ebből kezelési cím alatt a maga külön céljaira bevámolt circa 10–11 ezer (in-

kább több, mint kevesebb) koronát, valamelyes összeget tőkésített is, mivel hogy hát ebből is neki van haszna. Ekkor aztán nagy lelkién kiszolgáltattott 56,967 k. és 01 (pontosan 01!) fillér segélyt a szegényeknek és egyebeknek. Ebbe az összegbe azonban bele van foglalva az a 6345 korona ösztöndíj is, mely a szegény tanulóknak adatott ki. A presbyterium ugyan a Kiss Albert urbeismerése szerint is az ősök által tett alapítványokból gazdálkodott ezzel az eredménnyel, de az is érdem, hogy „becsületesen és hűségesen kezel“ a vagyont! Sőt ezt az érdemet azzal is tetézi, hogy „ujabb alapítványok és megtakarítások által évenként azok tőkét növeli“.

Erre a nagyon furesa értékű érdemre az a megjegyzésünk, hogy ha „becsületesen és hűven kezel“ a presbyterium, ezzel csak a köteleességét teljesíti. De ha még a tanulóknak jutott ösztöndíj is egy babér-ág lehetne a presbyterium fején ez ahoz menne, mintha valakinek az a képtelenség jutna eszébe, hogy pl. a főiskolai tanárokat agyon magasztalja azért, mert évenként 15–20 ezer korona ösztöndíjat osztottak szét a főiskolai tanulók közt, szintén „az ősök által tett alapítványok“ jövedelméből. Valamelyik vidéki paróchia mestergerendáján ékeskedett volt ez a felirat: „építette a nemes és szent eklézsia költségén a nemes N. N.-familia“. Mit is olvasunk Lukács evang. XVII: 10. versében? „Ha mindazokat megeselekeszitek is, a mik nektek parancsoltattak, mondjátok: haszontalan szolgák vagyunk, mert a mit tartoztunk cselekedni, azt cselekedtük“.

Hogy a hűséges kezeléssel újabb alapítványok létesítését mozdítaná elő a presbyterium, ez nagyon pajkos beszéd. Ha pedig megtakarításokkal növeli a tőkét: ez egészen kötelesség s valami kis haszna is van belőle a méregdrága adminisztrációnak. Mert minél nagyobb az alapítványi tőke: annál nagyobb a kamatjövedelem. Minél nagyobb a kamatjövedelem: annál nagyobb a kezelési illeték, mely quola szerint számíttatik fel. *Nem rossz fináncpolitika*. De hát csak muszáj valahonnan fedezetről gondoskodni, a mikor csak egy évi adó hátralék 20 ezer koronára rug. A pénz pedig kell, mert a befolyt 7–8 ezer koronából a két beteg pap fizetése sem telik ki. Hát még a kezelő személyzeté, mely a c. v. szerint évi 23 ezer koronára megy!

Meg kellett tudnunk, hogy a két egészséges pap „emberi erőt haladó munkát végzett és végez“ (!) Szegény egészséges papok, Hát ha még a templomi szolgálatok fele részét állandóan nem kollegiumi diákok végeznék?! . . .

Kiss Albert urtól adatokat kértek a reversalisos s ezzel rokon esetekről az értekezleten. „Sajnos, — ez volt a válasz — nem állott módjában az adatokat megszerezni“. Pedig nem nagyon messze kellett volna érte fáradnia. Ime szolgálunk mi egy kissé még sajnósb felvilágosítással. Nevezetesen az 1901. év folyamán született a reformátusoknál 1820 gyermek; ebből 112-ről az egyház semmit sem tud, mert hiszen az ő kimutatása szerint az élve és halva születettek száma 1708 volt; és így ezek valószínűleg keresztleetlenül maradtak. Egybekelet 318 tisztán református házaspár az egyház kimutatása szerint; az anyakönyvezető hivatal szerint pedig 332 pár; és így 14 pár nem vette igénybe az egyházi funkciót. A vegyes párok közül pedig, mint Kiss Albert urtól hallottuk, több, mint 30 pár nem esküdött meg. Kedvezőtlen jelenséggel találkozunk a reversalisos házaspároknál is. Ugyanis 108 vegyes vallású házaspár közül 74 esetben történt

megegyezés a születendő gyermekek vallására nézve, ebből 39 a református 35 pedig a római katolikus egyház javára.

Meg ne örüljön a presbiterium ennek a négy plusznak! Hanem számítsa utána, hogy ez a nyereség a reformátusok lélekszáma arányába 0.074% nyereséget képez a mi javunkra, a római katolikusok 35 esete pe ig 0.296% nyereséget. Más szavakkal: ha a r. katolikusok 35-öt nyertek: a reformátusoknak éppen 140-et kellett volna nyerni, tehát plus 4 helyett minus 101-ről van szó! És még akkor sem hódítottunk volna! Bizony szomorú jele az időnek, mikor a debreceni református egyházban a ténykedésre hivatottak arról se szereznek tudomást, hogy nyertünk-e vagy veszítettünk egy év leforgása alatt?

* * *

Az egyesület alakítására felhívó szöveget kijelentette, hogy a politikának feltétlenül ki kell záródnia az egyesület köréből. Ez teszi lehetetlenné azt, hogy az alakítandó egyesület a hivatalos presbiteriumra kívánjon támaszkodni (ugy is hiába támaszkodnék!) Mert a debreceni presbiteriumot nem a gyülekezetben, hanem egyik politikai pártkörben választják. Számon is tartja Kiss Albert a presbiteriumban a politikai elvtársakat, jobban mint a gyülekezeti híveket. Nagyon jellemző, mikor ő tőle kell megtudnunk, hogy 121 presbyter közül 28-an (kiknek egrésze választáskor még ellenzéki volt) vannak a kormánypártiak. Így hát a presbiteriumba csak az juthat be, a kit a politikai párt bebozsát. Mi nem úgy teszünk a mi egyesületünkkel: befogadjuk mind, a ki csak be akar lépni. Hát lépjen be a presbiteriumnak a 28-an kívül álló tagja is mind, egytől-egyig! De a társadalom munkájára a hivatalos presbiterium ilyen körülmények közt ne vállalkozzék.

* * *

Hogy a múltban mi történt a Szvetics-intézeti katolikus iskolában a vallásoktatással: arról Kiss Albert ur nem szeret beszélni. Mi sem örömezt emlékezünk meg róla, de tény, hogy az éveken át teljesen el volt hanyagolva, annyira, hogy az iskolai értesítőben az oda járt református leánytanulóknak kalkulások sines a vallásból. Ki ezért a felelős? Bizony első sorban a presbiterium. S a presbiterium után? pennánk hegyén a név, de kiméletből hallgatunk. Mi úgy tudjuk, hogy midőn Wolaffka Nándor választott makáriai püspök s plebánus értesült a pásztor nélkül maradt kis bányák helyzetéről, felajánlotta a szolgálatát, hogy járjanak ő hozzá vallásórára, megtanítja ő nekik a református vallás tananyagát. A milyen ügyes ember, meg is tette volna. Hiszen élő tanúk vannak reá, hogy mikor a városi szegényházban, mint lelkész látogatást tett s megtudta, hogy hitsorsosaink még nem láttak közöttük református lelkészt: kezébe adta egy szegény embernek a kálvinista énekeskönyvet, elkezdte vele s elénekelte az egybegyűltekkal a XC. zsoltárt, s azzal csapott olyan rögtönzött egyházi beszédet igaz katolikus szellemben a kálvinista hívek előtt, hogy azok sokaig nem felejtik el. Éveken át szerett püspökünk vette ezután kezébe a szegényházi kálvinisták elkigondozásáts honorálta a funkcionátort az ő privát bonumából önként. Csak a legutóbbi évben ébredt fel a presbiterium, hogy talán erről is neki kellene gondoskodni. De mi távolról sem vádoljuk ezért a presbiteriumot! Az a testület azt cselekszi, a mit vezetői neki elibe szabnak.

* * *

Kiss Albert ur nyilván a két beteg lelkész egyikének kívánja magát tekinteni. Mi a beteg embert szívünk szerint sajnáljuk s igen nagy részvéttel viseltetünk iránta. Ebből az indulatból kifolyólag arra kérjük, hogy kimélje egészségét. Mert mikor politikai pártállását demonstrálja, s igéri, hogy politikai elveiért „küzdni fog” ezután is, csak egészségét kockáztatja a politikai pártélet porondján, s végre is olyan ügyet szolgál, a melyre *lelkészszé történt avatásakor egyáltalában nem eskette őt fel senki...*

* * *

Mennyivel felségesebben hangzott volna a politikai vallástétel és az annak zászlójára tett fogadás helyett egy lelképásztor ajkairól az ilyen apostoli beszéd: „sem-mivel nem gondolok, az én életem is nekem nem drága, csak elvégezhessem örömmel az én futásomat, és a szolgálatot, melyet vettem az Úr Jézustól; hogy bizonyosságot tegyek az Isten kegyelmének Evangéliumáról (Csel. 20, 24.) Sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelemségek, sem hatalmasságok, sem jelenvalók, sem következők, sem magasság; sem mélység és semmi egyéb teremtett állat el nem szakaszthat minket az Istennek szerelmétől, mely vagyon a mi Urunk Jézus Krisztusban. (Róm. 8, 38—39.) Nem végeztem volt magamban egyebet valamit tudni ti köztetek, hanem a Jézust, a ki megfeszítettet. (I. Kor. 2.) Ugy ítéljen mi felőlünk az ember, mint Krisztusnak szolgáló felől és az Istennek titkainak sáfárai felől stb.”

A felavatott lelképásztortól az ilyen beszédet s az annak alapját alkotó érzületet várjuk, ugy a legkisebb mint még sokkal inkább a nagyobb egyházakban s így Debrecenben.

Péter apostol (I. 5, 1—2.) pedig így int: „az egyházi szolgákat, kik köztetek vagynak, kérem én, ki velök együtt egyházi szolgáló vagyok: legeltessétek az Istennek seregét, mely a ti gondviselésetek alatt vagyon, gondot viselvé arra nem kényszerítésből, hanem örömezt, nem kívánván éktelenül a nyereséget, hanem kész indulattal, sem pedig ugy, hogy uralkodván az Urnak örökségén, hanem ugy mint kik az Isten seregének tükrői legyetek.” Fölre ne értsen bennünket senki! Ismételjük, hogy feltétlenül tiszteljük kinek-kinek politikai meggyőződését, — de szörnyű veszedelem az, ha az egyházban a politika grassál, — legyen az akár milyen politika.

* * *

Kiss Albert ur egész nyugodtan érezi magát, nincs itt se baptista, se nazarénus mert „a debreceni egyház lelkészi hivatalánál egyetlen-egy sem jelentkezett, hogy az egyházból kilép és nazarénussá, vagy baptistává lesz.” De hogy ennek ellenére is Debrecenben vannak baptisták, kiknek már külön telken külön imaházuk és papilakjok van: ezen az uton értesítjük Kiss Albertet, sőt hogy a cura pastoralis gyakorlására kínálkozó alkalmat megadjuk részére, felsoroljuk itt a helybeli baptista gyülekezet névsorát a következőkben:

Tóth István és neje, Deák Sándor és neje, Szegedy József és neje, Kovács József és neje, **Szücs Imre és neje** Beregszászi Sándor és neje, Zsiga Kálmán és neje, Mári Lajos és neje, Nánási Gábor és neje, Székely Miklós és neje, Zabolai József és neje, Posta Bálint és neje, Sándor Mihály és neje, Csernát Sándor és neje, Mányó Károly és neje, Vizi János és neje, Kiss

* A K. A. adatait, melyeket az át- és kitérésekről nyújtott azzal pótoljuk meg, hogy 18-an lettek r. katolikusok a tőlünk elszakadtak közül, s 9 katolikus lett reformátussá.

Sándor és neje, Somjai László és neje, Sujmossy József és neje, Kun László és neje, Molnár Gábor, Beregszászi Béla, Pusztai Sándor, Gálóczi József, Suba András, Szántó Lajos, Korom Lajos, Szováty Ferencz, Wágner Péter, Mirkó János, Kovács Gábor, Magyar Istvánné, öz. Konyha Ferenczné, öz. Beregszászi Imréné, öz. Kovács Andrásné, öz. Csibe Jánosné, öz. Kele Józsefné, öz. Nagy Sándorné, Bánki Józsefné, Vasas Istvánné, Sándor Mária, Szántó Istvánné, Fazekas Margit, Pál Zsófia, Tóth Mária, Szabó Juliska, Fodor Zsuzsanna, Csibe Zsuzsanna, Gyökeres Zsuzsanna, Nagy Zsuzsanna, Vizi Zsuzsanna, Beregszászi Mária, Beregszászi Róza, Madarász Piroska, Egri Eszter, Kálmán Mária, Nagy Imréné, Kocsis Juliánna, Jankó Juliánna. Összesen: 80. Körülbelül ugyanennyi férfi és nő nehezen várja a tavaszi keresztséget.

Ezeknek a szegény baptistáknak aztán van annyi eszök, hogy már csak azért se jelentik be kilépésüket, mert — nem lévén nekik iskolájok — gyermekeiket a mi iskoláinkba járathatják. Az egyházi adófizetés alól pedig a presbyterium abszolálja őket. Mert hiszen ha mások nem fizetnek miért fizetnének éppen a baptisták!? Ide jöjjetek, ti 80 90—100 percentes vidéki egyházi adózók, itt eléldegélhettek éveken át, a nélkül, hogy egyházi adót fizetnétek.

Egyébként igen érdekes az is, a mit teljesen hitelen forrásból tudunk, hogy mikor a helybeli baptista predikátor megtudta, hogy Kiss Albert ur minden áron lehetlenné akarja tenni a retormátus egylet megalakítását, a feletti örömeiben táncra kerekedett, hogy az elhagyatott kertészekben a cura pastoralist ő tovább is háborítatlanul gyakorolhatja. Pedig a táncot a baptista vallás keményen tiltja.

Mi is történt hát voltaképpen? Az, hogy a debreceni beteg református egyházat megszánták a könyörületos orvosok s konsiliumot ültek felette. A diagnosist megállapították, a recipét megírták. De míg az orvosság elkészülhetett volna, úgy tele beszéltek rémes dajkamésékkel a beteg fejét a körülötte foglalkozó dadák, s olyan keserű izünek jósolták a gyógyszert, hogy a beteg azóta nem akarja bevenni az orvosságot.

* * *

Vagy más szavakkal a történt, hogy a magvetők, szeretett püspökünk és főgondnokunk szántottak és vetettek. De előjövénnek a verebek, s az utfélre hullott magot elkaptokták. Azonban nem mind az utfélre esett az elvetett mag, hanem jókora része a termékeny földbe, a honnan hitünk s meggyőződésünk szerint ki fog az kelni, s teremni fog némely 100, némely 60, némely 30 annyit. Faxit deus.

Quarc.

Felelet tiszt. Ferenczy Imre ur kérdésére.

A nt. szerkesztőség engedje meg, hogy Ferenczy Imre tiszt. urnak az „elfogulatlan közvéleményhez“ intézett fellebbezésére némi észrevételt tegyek, s hozzám intézett kérdésére feleletet adjak.

Fellebbező hármias minőségben u. m. a nagybányai egyház, m. a krassói lelkész kör elnöke és a saját nevében adja be fellebbezését. Fellebbez a főtiszt. egyház ker. 296. sz. határozata ellen. Ugyan keztyütlen kézzel forgatva tollát, erősen, kiméletlenül kikelt az egyházi felsőbb hatóságok ellen, legfőbb támadása pedig azon egyház kerületi jegyző ellen irányul, ki a 296. sz. határozatot fogalmazta.

Az én fiatal jegyző kollegám a kezei közt levő egyh. ker. jegyzőkönyvből igen jól tudta, ki volt e szerinte sérelmes határozat fogalmazója, miért-miért nem meg nem nevezte azt, ennél fogva, hogy az elfogulatlan közvélemény ne csak a vádlót, de a vádlottat is ismerje, ki kell jelentenem, hogy az az egyh. ker. jegyző, ki a 296. sz. határozatot fogalmazni merész volt, ki a krassói lelkész körnek nézetét nem osztani bátorkodott, az a jegyző én valék; s miután hivatalos állásom sokszorta szerényebb, mintsem a fellebbező példáját követve, hármias minőségben is szerepelhetnék, engedtessek meg nekem, hogy feleletemet, megjegyzéseimet csupán saját nevemben teszem.

Felelnem kell, mert kérdeztetem, még pedig oly modorban, mely vallatásnak is beillik; szót fogadok, felelek, teljes higgadsággal, a bíróság és a fellebbező iránt érzett teljes tisztelettel.

Hogy a főtiszt. egyh. ker. 296. sz. határozata helyes-e, vagy helytelen, alapos-e, vagy alaptalan, igazságos-e, vagy igazságtalan, mindezekhez nem szólhatok, bár e határozat minden szavát én fogalmaztam, minden betűjét én irtam, de, midőn, javaslatomat fogalmazványomat a főtiszt. egyh. ker. elfogadta, az elnökileg határozatnak nyilvánított, megszűnt már az enyém lenni, így bírálatába bocsátkoznom különös dolog volna.

Nem mulaszthatom el azonban az én tisztelt jegyző kollegámnak a krassói lelkész kör jegyzőjének némi oly dolgokat tudomására hozni, miket ő bizonyosan nem ismer, mert, ha ismerne, vagy nem irta volna meg so-rait, vagy más modorban tette volna azt, s az elfogulatlan közvélemény nagy sajnálatára nem gyönyörködhettünk volna valóban csinos stílusában, nevezetesen, nem tudom mi a gyakorlat a krassói lelkészi kör jegyzőségénél, azt igenis tudom, mi az egyház kerületen, itt az, hogy első sorban is a ker. jegyző egyetlen betűt nem ír jegyzőkönyvbe mást — erre hivatalos eskü kötelezi — mint azt, a mit az elnökség, mely áll püspök és főgondnokból, mint az egyh. ker. gyűlés akaratát, határozatnak kijelent, azt sem tudom, hogy a krassói lelkészi körben szokásos-e nemcsak határozatokat, hanem határozatocskákat is hozni, az én jegyző kollegám úgy látom ismeri ez utóbbiakat, az egyh. ker. előtt az ilyen — talán krassói vidéki specialitás — teljen ismeretlen. Azt látom a krassói lelkészi kör jegyzőjének fellebbezéséből, hogy náluk a felsőbb hatóságok intézkedésének nem egészen sima modorban, — s hogy erős kifejezéssel ne éljek — nem egészen tiszteletteljes módon elbírálása mag van engedve, e modor a főtiszt. egyh. kerületen ismeretlen, már pedig, mint azt az én kollegám bizonyosan tudja, olykor megtörténik, hogy a felsőbb forum az egyh. kerülettel egy véleményen nincs; az is egészen szokatlan az egyházkerületen, hogy akár annak jegyzője, akár valamelyik tagja, sőt maga az elnökség is kérdőre vonja a konventi jegyzőt, ki az egyh. ker. nézetével nem egyező konventi határozatot fogalmazta.

A mi pedig az ügyek tárgyalását illeti, egyházkerületünkön a gyakorlat az, hogy az oda terjesztett ügyek előadás végett kiadatnak a jegyzői kar egyes tagjainak, az illető jegyző elkészíti határozati javaslatát legjobb belátása szerint, e javaslatot a közgyűlés vagy elfogadja, vagy módosítja, vagy elveti, de, a mint nincs joga előadó jegyzőnek neheztelni azért, mert javaslata el nem fogadtatott, ép úgy nem vonhatja kérdőre őt véleményeért senki.

A krassói lelkészi kör indítványa, illetve a nagybányai egyh. megyének ez indítványra hozott határozata

nekem lett kiosztva, magát a lelkészi-kör indítványát, miután az az iratokhoz csatolva nem volt, nem láttam, így nem tudtam, hogy a lelkészi kör a más háza előtt akar seperni, náluk nem lévén seperni való, s a velem feldolgozás végett közlött egyh. m. határozatra, melyben szintén nincsen kimondva hogy ott t. i. a nagy-bányai egyházmegyében nincs baj, de van egyebbütt, én voltam oly vakmerő a baj orvoslásának módjára nézve a krassói lelkészi körrel ellenkező nézetben lenni; javaslatomat hivatalos kötelességem szerint írásba foglaltam, azt a közgyűlés egyetlen kifejezés, egyetlen betű változtatása nélkül egyhangulag elfogadta, magáévá tette, pedig e közgyűlésen, az egyházkerületet alkotó 13 egyh. m. esperese közül 12 volt jelen, de jelen volt a nagybányai egyh. m. általam igen tisztelt esperese, jelen volt annak ugy, egyházi, mint világi képviselője, s a jelenlévők által javaslatom ellen egyetlen szó nem emeltetett, a mi bizonyosan meg nem történik, ha azt helytelennek s az indítványozó lelkészi körre sértőnek tartják. Így lett az én javaslatom egyh. ker. határozattá, s miután e határozat meghozatalában a nagybányai egyh. m. elnöke és képviselői által részt vett, különösnek tartom a krassói lelkészi kör jegyzőjének ez egyházmegyében szereplését, annyival inkább, mert az egyh. m. a kerületi gyűlés óta gyűlést alig tartott, így alig volt alkalma arra, hogy megbizsa nem is a saját, hanem a krassói lelkészi kör jegyzőjét azzal, hogy az egyh. m. nevében az elfogulatlan közvéleményhez vagy bárhová is apelláljon, apelláljon éppen azon egyh. kerületi határozat ellen, melynek egyhangu meghozásában esperese és két képviselői által részt vett.

Azonban legyen az én tisztelt. jegyző collegámnak tetszése szerint — hiszen némely hangzatos szónak súlyt kell keresni, kis dolog csak így válik fontossá, nem kárhoztatom őt, hogy az egyh. m. nevében is ír, nem kérem tőle a megbízó levél felmutatását, s, mint már írámban a határozati javaslatomból lett határozatot sem veszem védelem alá, habár az én collegám szerint nem ment át a bölcsesség rostáján; ez a bírálat mindenestre kevés elismerést tanúsít a főtiszt. egyh. ker. különösen pedig annak elnöksége iránt, az elfogulatlan közvélemény ítéletében. bizonyosan igazságosabb lesz, mert tudja, hogy ez a rosta elég sűrű, annyira az, hogy azon még a finom guny sem mehet keresztül, annál kevésbbé a tiszteletlenség és durvaság — de a bölcsesség igen.

De felelek a hozzám intézett kérdésre: hol vettem adataimat, melyekre javaslataimat építém; megmagyarázom, hogyan volt lehető, hogy, míg az 1891. évi püspöki jelentés a törvénytelenül együtt élők nagy számát panaszolja, a javaslatot készítő jegyző esperesi jelentésekre hivatkozva azt állítja, hogy e szám nem szaporodott, s a nagytiszt. szerkesztőség s az olvasó közönség elnézését kérem, ha talán kissé hosszadalmas leszek.

Egyházkerületi gyűlésünkön az évi püspöki jelentés, mely leginkább a kerületi viszonyokat előtűntető statisztikai adatokból áll, időkimelésből s mert e hosszúságú jelentés különben is egész terjedelmében közöltetik az egyh. ker. jegyzőkönyvben, így minden érdeklődő által megismerhető, nem szokott felolvasatni, ha azonban a püspök jelentésében oly dolgot közöl, a mi felől az egyh. kerületi gyűlésnek sürgősen intézkednie kell, ezt kiemeli s az intézkedés elől az egyh. kerületi gyűlés el nem zárkozik, a főtiszt. püspök ur 1901. évi jelentése a jegyzőkönyvben annak 233. lapján, mint melléklet a 239. számhoz, közölve van, ebben a 6. szám

alatt ez áll: „A viszálykodó és törvénytelenül együtt élő felek kimutatása hiányos, viszálykodó házas-fél jelentkezett 616. A törvénytelenül együtt élők száma 2340 stb. stb. Jövőre a nyilvántartás elrendelendő, hogy pontos adataink legyenek“.

(Folyt. köv.)

Ujfalussy Béla,
egyh. ker. vil. főjegyző.

KÜLÖNFÉLÉK.

— A „Liga“. Ez a címe annak a cikksorozatnak, melyből immár a 3. közlemény jelent meg a „Debrecen“ című politikai napilapban. Írója magát még eddig nem nevezte meg s nem is vagyunk rá kíváncsi, mert a szemenszedett zófizmáknak e bámulatos tömkelegével nem fogunk lapunkban foglalkozni. Nem pedig azért, mert igen jellemzőleg, a református szövetség eszméjét és ügyét cikkiró politikai térre vitte át, s igaz sajnálatunkra itt már a mi utaink végleg szétváltak. Különben is alig van ennek a cikksorozatnak olyan mondata, melyet apróra szét ne kellene szednünk s ilyen munkára, — már csak lapunk olvasóira való tekintetből is, — nem vállalkozhatunk. Csak azokat sajnáljuk, kik a megtéveszteni akarásnak áldozatul esnek. Azzal se törődünk, hogy a cikksorozat tisztelt írója lapunk szerkesztőjével oly igen foglalkozik. Tessék! Egy fogása ellen azonban ünnepélyesen tiltakozunk. Tiltakozunk nevezetesen az ellen, hogy a cikksorozat írója úgy tüntesse fel e lap felelős szerkesztőjét, mintha ez agg püspökünkre célzott volna akkor, midőn multkori referációjában „akna-munkát“ emlegetett. Nem . . . tisztelt uram! Egyházunk köztiszteletben álló őszpatriárkája előtt e lap felelős szerkesztője mindenkor mélyebben hajol meg, mint azok, a kik az ő nemes alakját oly sokszor védőpaizsul állítják magok elé s nem egyszer volt már alkalmunk bebizonyítani, hogy, ha kell, magas személyiségét meg is tudjuk, meg is akarjuk védeni. E tekintetben tehát legyen a cikksorozat írója egészen nyugodt. De azért az az „akna munka“ mégis csak meg volt ám s egyelőre bele is hullott az aknába a szövetség eszméje. Azok készítettek ezt az aknát, kik előre tisztába voltak azzal, hogy azon a kért közös értekezleten a szövetkezésnek ellene fognak lenni. Holott minden tiszteletünket bíró püspökünk csakis azért adta oda magas nevét az alá az átirat alá, mert jóságos lelke abban a reményben ringatta magát, hogy azon a közös értekezleten sikerül egymást megértenünk és az ellentéteket áthidalnunk. Bizonyosága ennek az, hogy **az önök átiratának a kelte előtt falusi pihenő helyéről táviratban hatalmasta fel Gróf Dégenfeld Fősséfet arra, hogy a gróf a szövetség megalakítására szóló felhívásnak a püspök nevét is aláírhasssa.** Nem áll tehát, a mit cikksorozat írója mond, hogy a püspök neve utólagosan erőszakoltatott ki. Hanem az már aztán igaz, hogy ugyanazt a felhívást főtiszteletű urunk másodszer is aláírta, tudnillik aztán, a mikor önök arról a közös értekezletről Herostratesi dicsőséggel eltávoztak! Ezt jól jegyezze meg mindenki, mert ez döntő bizonyosság abban a kérdésben, hogy lelkében melyik féllel érez együtt a mi jó püspökünk!? Nem hoztuk volna ezt fel, ha cikksorozat írója bele nem kényszerít. Arról is van tudomásunk, hogy a püspökön kívül mások is voltak, kik hasonló intentio által indítatva jegyezték alá

nevöket az önök átiratának. De hát e kérdések felett immár napi rendre térhetünk, mindössze is arra kérjük még a cikksorozat íróját, hogy sziveskedjek lapunk mai számát figyelemmel átolvasni, hiszszük, megtalálja ebben az okokat, melyeket tudni akar s a melyek a Gróf Dégenfeld által megindított mozgalom szükséges és üdvös voltáról hangosan beszélnek. Az értekezleten mondtuk, hogy mi önöket jó kálvinistáknak tartjuk. Tegye ön tisztelt cikksorozat írója szívére a kezét s feleljen meg magának, hogy igazunk volt-e . . . !? Ti pedig debreceni kálvinisták, polgártársaink, ne hallgassatok semmi szóáradatra. Hiszen ti jól látjátok a debreceni állapotokat, kövessétek lelketek sugallatát. Nem politizálunk, hanem egyházunk nyílt sebét gyógyíthatni akarjuk.

— **Végszó Csiky Lajos urhoz.** Sajnálom kinos vergődését szegény fiunak, azzal a városi irnoköcsém példával. Ez se jobb a pályinkáskenyér eladásnál. Ezt sem hiszi el senki, még talán maga Cs. L. sem! ? Én azonban hiszek neked jó ember. Lásd én elhiszem, hogy azt a temérdek zöldséget, a mit ma egy hete feltálatál, az első szótól az utolsó betűig te magad irtad. Ime kettőnk között megint ez a különbség! De most már legyen igazán béke velünk! Debrecen, 1902. február 28. *Kömlössy Arthur.*

— „A debreceni pietisták“. Ezzel a címmel tisztelik (!) meg a református szövetség ellenesei az „Egyetértés“ 58. számában azokat, kik annak a szövetségnek az eszméjét Gróf Dégenfeld József kezdeményezésére felvetették s nevezett lapban a tendenciosus cikk így végződik: „A két legkiáltóbb szó — és irodalmi harcosa a mozgalomnak — már korább elvesztette a polgárok szeretét“. De hát — kérjük mi — annyira meg vannak már a mi tisztelt atyánkfiai szorulva érvek doigában, hogy ilyen állításokhoz folyamodnak? Mert az az általok említett „két legkiáltóbb szó- és irodalmi harcoss nyilván nem más, mint *Eröss Lajos és Dr. Ferenczy Gyula!* Ezek volnának hát pietisták! Halljátok magyar reformátusok! Nehány évvel ezelőtt Magyarországon csakugyan voltak pietista mozgalmak s ezen mozgalmakat két falusi pap szerelte le nehéz és hosszas küzdelmek után s e két falusi pap neve: *Eröss Lajos és Dr. Ferenczy Gyula* . . . S most ezek volnának pietisták! ? Nem rossz! Különben a mint halljuk, a „Debrecen“ és „Egyetértés“ hasábjain eddig ellenünk megjelent cikkek csak előfutárok; jönni fog még több is; mert most a legfőbb cél a „Debr. Prot. Lap“ erőszakos elnémitása. Még nagy szerencse, hogy nem az inquisitio korát éljük, mert különben megégetnének bepnünket.

— **Tanári fölolvadások.** A Debr. Prot. Lap legutóbbi számában szó volt a békési tanárok fölolvadásairól. Megelégedéssel tudhatjuk olvasóinkkal, hogy Karcagon a tanárkar már évek óta hasonló irányban működik és buzgólkodik. *Fazekas Gyula* vallásánár a Református Körben vallási és egyháztörténeti tárgyakról értekezett. *Hemző Lajos* művelődéstörténeti ismeretével járult a közös célhoz. *Kimmach Ödön* pedig már negyedik évben tart a téli hónapokban népszerű fölolvadásokat majd a társadalom-tudományi, majd az irodalomtörténeti, majd a természettudományi, legutóbb pedig a csillagászati körből. Az érdeklődés, mely a fölolvadásokat kíséri, a mellett bizonyít, hogy az illetők nem végeznek hiábavaló munkát. Jövőben e fölolvadások állandó jellegűek lesznek. Az előadások díjtalanok. (M.)

— **A sárospataki főiskola tanári kara dr. Bacsoni Lajosról.** A sárospataki főiskola tanári kara korán elhunyt jelesünk, dr. Bacsoni Lajos emlékét

a következő meleg érzéstől sugalt igaz szavakban örökítette meg köziskolai széki jegyzőkönyvében: „Köziskolai szék, ámbár régóta el lehetett készülvén a hazai közoktatásügy e buzgó és igazán sirjáig hű munkásának elköltözésére, mely megilletődéssel és a legnagyobb fájdalommal fogadja e nagy veszteség hírért. Eleven szellemével, a protestáns jogi oktatás iránti lelkesedésével feledhetetlenné tette sárospataki működését is, debreceni munkássága azonban valósággal korszakalkotóvá vált a testvér-főiskola történetében. Lankadatlan munkásságával, vonzó egyéniségével és gyöngye testi szervezete mellett szinte csodálatos teremő és alkotó erejével központjává és betetőzőjévé vált a debreceni jogakadémia újjászervezése és modern színvonalra emelése érdekében megindult nagy szervező munkásságnak. E nagy mű befejezése után sem tudván nyugodalmat találni, az egyházi és iskolai igazgatás, az egyház- és iskolaügyi irodalom és a lapszerkesztés terén fejtett ki lázas tevékenységet. Mikor életerejének lángja kialvóban volt már, kettőzött igyekezettel sietett felhordani utolsó áldozatait hön ápolott eszménye oltárára. Halálos ágyán dolgozta ki a debreceni főiskola jövőjét megrajzoló nagy tervezetét s életének utolsó percében a halál ugyszólván erőszakkal ragadta ki kezéből az építő kanalat. Így, bár a debreceni főiskolában fejtette ki tevékenységének nagyobbik részét, azért mindenkor hű fia maradt alma materünknek s az anya boldogságáért rajongó gyermek örömeivel és fájdalmával kísérte a pataki főiskola fejlődésének minden mozzanatát, reményeit, és az olykor-olykor felette elvonuló terhesebb felhőket. Legyen áldott érte emlékezete! köziskolai szék ezekkel a gondolatokkal telve el néhai Bacsoni Lajos dr. iránt, elhatározza, hogy érdemeit jegyzőkönyvében megörökíti, s fájdalmas részvételének tolmácsolására Szinyei Gerzson vezetésével Rác Lajos dr. és Szabó Sándor dr.-ból álló küldöttséggel vesz részt a gyász istentiszteletben s koszoru helyett felállítandó síremlékére ötven koronát ajánl fel.

Az egyházkerület pénztár számadása 1901-ről.
A pénztári hivatal elkészítette az 1901. évi egyh. kerületi pénztári számadást. Közöljük belőle a főbb adatokat. A bevétel forgalmi száma 558,045 kor. 36 fillér volt, a kiadásé 536,208 kor. 06 fillér. A 21,837 kor. 30 fillér pénztári maradványból 18,794 kor. 70 fillér a kongrua pénztárá volt. A közös tőkekezelés alatt álló I—XVIII. pénztári csoportnak 6·3048% kamatjövedelemosztalék jutott. A közigazgatási pénztár számadása 3800 kor. 67 fillér, a református segélyegylet pénztára pedig 8156 kor. 21 fillér jövedelem többlettel zárult. A kongrua pénztár bevétele 195,503 kor. 22 fillér volt az évi forgalomban. Nem érték be az évi jövedelemmel a következő pénztárak: 1., tűzkárbiztosítási csoport, ez 2725 k. 91 fillért volt kénytelen a tőkéjéből költeni. Oka az, hogy erre az évre esett a debreceni egyház tanítónőképző intézetének nyújtott 30,000 korona építési segély utolsó 10,000 koronájának folyósítása. 2. Az elemiiskola kézikönyvek pénztári csoportja 142 kor. 40 f. jövedelem-hiánnyal, mert a kézikönyvek nyomdai költségét 2 évre előre befektette. A közös tőkekezelésben 47,055 k. 47 f. gyarapodással 3473 k. 69 f. apadás áll szemben, és így a vagyonnövekedés az 1901. évben 43,581 k. 78 fillért tesz. Kamathátralék 1718 k. 60 fillér maradt kin, beperesített adósoknál. Ennek fele része már be is folyt.

— **Tantervek** a tisztántuli ev. ref. egyházkerület népiskolái számára. Az 1878. évben kiadott népiskolai tantervek, (az úgy nevezett A. B. C. tantervek) a mult

év végére teljesen elfogytak. Igaz ugyan, hogy a folyamatban levő állami tanterv revízióval kapcsolatban ez a revidálás a mi tantervünkénél is halaszthatlan: de míg e nagy munka létesül, a mindennapi szükség kielégítésére, meglevő tantervünk új kiadásáról gondoskodni kellett. Az így elrendelt új kiadás immár teljesen kész és *László Albert* egyházkerületi bizományosnál megszerezhető. Ára 60 fillér. Az új kiadás tartalmát illetőleg az első kiadás változatlan lenyomása, külsejére nézve azonban eltér elődjétől. Az első kiadás ugyanis ivrét alakban, míg ez a második kiadás nyolcadrét alakban jelent meg, minélfogva a munkának most már csinos füzet alakja van, a mely színes borítékban 72. lapon foglalja magában mindhárom érvényben levő tantervünket. Ajánljuk tanítóink, lelkészeink s általában népiskolai tanügygyel foglalkozó hitsorsosaink figyelmébe.

— **A debreceni dalegylet adománya.** Nemcsak e haza határain belül, de messze tengeren túl is ragyogó nevet szerzett magának és hazánkban a debreceni immár 39 éves fényes multtal bíró debreceni dalegylet. Volt alkalmunk közelebről meggyőződni ezen egyletnek egy újabb kulturális tényéről. A tőlünk távol lakó hitsorsosaink segítségére sietett ezuttal. Egy diszes és értékes ezüst serleget készítettett most és elküldötte a következő felirattal „Az oravicai ev. ref. egyháznak, a debreceni dalegylet 1902”. Minden beszédnél többet ér a tett. A dalegylet ezen nagylelkű ajándéka az oravicai ev. ref. egyház Ur-asztatalán évszázadokon keresztül fogja hirdetni, hogy a debreceni dalegylet nemesen töltötte be kulturális hivatását. Csak röviden eleventjük fel ezuttal egyes nagy jelentőségű kulturális és humánus cselekményeiből a következőket. A felső magyarországi Kárpát-egyesület javára évekkkel ezelőtt nagy jövedelmet hozó hangverseny-körutat rendezett; az Emkének Erdély bércei közt egész hódító hadjáratban szerzett jóbarátokat s hangversenyeivel a magasztos célnak tekintélyes összeget. A létesítendő Debreceni Egyetem javára több éven keresztül kitünően sikerült s a célnak nagy jövedelmet hozó hangversenyeket tartott. Első volt tekintélyes adományával a debreceni kollégiumban létesített „Erzsébet alapítvány”, ugyanczen célra fényes sikerű hangversenyt rendezett. A haza határain kívül Lembergben, Belgrádban, Konstantinápolyban, szóval mindenütt, a hol megfordult, nemcsak a magyar névnek szerzett jó hírnevet és dicsőséget, de mindenütt megörökítette dicsőségét különböző jótékony céloknak szolgálatával. Fejlődjék és virágozzék e nagy hivatású dalegylet, a melyet a közvélemény a „Városi Dalegylet” jelzővel tisztelt meg.

— **„A debreceni Páli Szent Vincze-Egyesület”** 1901-ik évi jelentése éppen lapunk zártakor küldetett be hozzánk. Érdekes jelentés! „A Páli Szent Vincze-Egyesület, — olvassuk a jelentésből — mindenkor szeretetet kíván gyakorolni; azért kizárja a visszaélés lehetőségét is, midőn elvből soha készpénzt nem juttat a szegények kezébe; hanem hus-, kenyér-, fa-, liszt-utalványokkal, díjtalan orvosi segélyvel, ingyen gyógyszerrel, ruhadarabokkal stb. segít olyformán, hogy ott a hol valódi szükség van, segítve legyen; ott, a hol a nyomor csak a restség, vagy a munkakerülés álarca, ezen álarca mielőbb lehulljon és az érdemes szegények között a legérdemesebbeket kiválasztja . . . és erről minden héten legalább egyszer a szegények lakásán tett látogatás alkalmával személyesen és közvetlenül meggyőződik.” (Elnöki megnyitó beszédből 1899 január 11.) Egyházi elnöke ennek az egyesületnek: *Dr. Wolffka Nándor* v. püspök-prépost. Világi elnöke: *Váczy*

Nep. János. Az egyesület szegényeiről az 1901. évben a következő kimutatást olvassuk az évkönyvben: „**Rendes heti** gondozásban volt: 137 család. **Ideiglenes** gondozásban 27 család. Összesen: 165 család. Mely családokban volt 327 gyermek. Ezek között volt: Római katolikus vallású 244 egyén, görög katolikus 39 egyén, **ev. református 230 egyén**, ág. ev. 1 egyén, Izraelita 31 egyén. Vagyis összesen: 545 egyén.” A titkár jelentését így végzi: „És most befejezhetem jelentésemet Védsszentünkhöz Paulai Szent Vinczéhez intézett ama fohászszal, hogy Páduai Szent Antallal együtt pártfogását ezután se vonja meg tőlünk s mi részünkről megígérjük, hogy tehetségünkhöz képest ezután is dolgozni fogunk.”

— **Szatmármegyei Lorántffy-Zsuzsánna-Egyesület**, melynek tagjai már is igen szép számmal egyesültek a prot. társadalmi élet fölelevenítésére s főképen arra a célra, hogy a szatmári felsőbb leányiskolát fejlesszék s esetleg egy nőképzővel kibővítik, f. hó 22-én igea népes felolvasó estélyt tartott Szatmáron. A megnyitó beszédet *Biki Károly* esperes tartotta, lendületes előadásban jellemezvén az egyesület célját. Azután *dr. Hantz Jenő*, ref. főgymn. tanár tartott felolvasást: A gyermek vallásos érzelmeinek felébredéséről és ápolásáról. A mély lélektani nyomokon járó és mégis népszerű felolvasást a közönség lekötött érdeklődéssel hallgatta. A műsor többi száma *Ósváth Elemér* ref. főgymn. tanár művésziesen kidolgozott szavalata és *dr. Bőszörményi Emil* briliáns zongorajátéka, továbbá egy ferfiakból és nőkből alakult vegyes énekhar hatásosan előadott énekszámait képezték. Az egyesület nemcsak Szatmáron, hanem a vidéken is szándékszik felolvasó estélyeket rendezni.

— **Kegyes adományok a Gégényben (Szabolcsm.) építendő új ev. ref. templomra:** (Folytatás.) nagy-géref. egyház (Szatmárm.) 2 k. Szőke József ref. lelkész Nagy-Géc 2 k. Kuruc József berceli lelkész (Szabolcsm.) gyűjtő ivén: berceli ref. egyház 10 k. Kurucz József 2 k. Hegedüs Antal 1 k. id. Farkas István 20 fill. Varga András 20 fill. Rohodi Pál 20 fill. Vas Miklós 20 fill. Farkas Juliánna 20 fill. Rácz András 10 fill. Hegedüs Sándor 10 fill. id. Hegedüs János 10 fill. Hegedüs Józsefné 12 fill. Görömbei András 60 fill. Vas Istvánné 18 fill. Görömbei Pál 1 k. Hegedüs Dániel 20 fill. ifj. Tompa János 1 k. G. Liskai József 20 fill. Varga Antal 30 fill. Rahó Sámuel 20 fill. Nagy István 1 k. összesen 18 k. 50 fill. Abauj-Szinai ref. egyház 1 k. Dravetzky Sándor, Nagy-Megyér (Komáromm.) gyűjtőivén: Dravetzky Sándor 1 k. Galambos József r. kath. 1 k. Frühl Imre r. kath. 1 k. Nemes György 1 k. Fekete Sándor 1 k. König Hermán izr. 1 k. Veisz Arthur izr. 1 k. Nagy-Megyéri takarékpénztár 3 k. összesen 10 k. Alsó-Vadaszi ref. egyház (Abaujm.) 2 k. Tállyai népbank mint szövetkezet (Zemplénm.) 5 k. Vésztői ref. egyház (Békesm.) 5 k. Tápió-Szelei ref. egyház (Pestm.) 4 k. Bányay Géza ref. lelkész Tápió-Szele 1 k. Nagy-Sárosi műmalom Eperjes 4 k. Szabó László tiszta-ughi ref. lelkész (J.-N.-K.-Szolnokm.) gyűjtő-ivén Szabó László 1 k. ifj. Lévai István 20 fill. Balogh-Mihály 20 fill. Munkácsi Mózes 10 fill. Somodi Sándor 20 fill. Hegedüs Imréné 10 fill. id. Csató Béniné 20 fill. Jóljárt Tamás 10 fill. ifj. Kató Béni 10 fill. id. Kókai Lajos 20 fill. id. Sütő István 20 fill. Lévai Károly 10 fill. Hegedüs Béni 20 fill. N. Lévai István 10 fill. id. Magyar László 10 fill. ifj. Lévai Ferencz 20 fill. Győi Sándor 8 fill. Pápai István 20 fill. Bakos János 20 fill. id. Lévai Ferencz 20 fill. Kókai Mihály 20 fill. Cserei János 20 fill. He-

gedús Lajos 20 fill. Hegedús Imre 10 fill. Jóljárt János 4 fill. ifj. Somodi Sándor 10 fill. özv. Somodi Péterné 10 fill. Gyói Imre 20 fill. Rédei Tamás 8 fill. Kókai István 20 fill. Kovács Gerzson 10 fill. Sütő László 10 fill. Balogh Sándor 10 fill. Lévai Mihály 10 fill. Tisza-Ughi ref. egyház 1 k. összesen: 6 k. 70 fill. Török-Szent-Miklósi gazdák gőzmalma 5 k. magyarói ref. egyház (Maros-Tordam.) 3 k. Szatmári gőzmalom társulat 5 kor. Szováti ref. egyház (Hajdum.) 4 k. Fogarasi ref. egyház (Fogarasm.) 4 k. Nagy-Kunmadarasi takarékpénztár rt. (Szolnokm.) 5 kor. Szatmárnémeti ref. egyház 10 kor. Ócsai ref. egyház (Pestm.) 2 kor. Szentesi takarékpénztár (Csongrádm.) 20 kor. Sajó-Ecségi ref. egyház (Borsodm.) 11 kor. Alsó-Némedi-i ref. egyház (Pestm.) 12 kor. Szabolcsi Hitelbank (Nyíregyháza) 5 k. (Folyt. köv.)

Szerkesztői üzenet.

B. J. H.-Nánás., K. F. Máramarosziget. Köszönöm. — B. P. Lazári. Különösen érdekes a kísérelő-leveled! Az általad valami protestáns naptár „adoma rovatába” szánt dolgok felől volt már alkalom többek véleményét is hallani s mondhatom, hogy a vélemények a tieddel aonosok. De hát lehet majd ezen segíteni a 2. kötetben. Az a bi onyos államosítás elég szomorú. Nekem megvan e kérdésben a magam nézete: ismeretes az már általánvéve: ugyanazért csak természetes, ha nagyon szívesen fogadok e tárgyban minden olyan fejszólalást, melynek célja felekezeti iskoláink megtartása. Üdvözlöd a „szövetség” eszméjét is! Lapunk mult számában hüen adtam ennek a histo ikumá. Itéljétek lelketek szerént s vegyétek figyelembe azokat az adatokat is, melyeket idevonatkozólag a jövő számára szükségesnek láttam elaphasábjain megörökíteni. — A khinaiak évezredes elmaradott sá ukata „quieta non movere” elvének köszönhetik. Hasonló elvek hasonló eredményre fognak vezetni Debrecenben is. — Cz. B. Bazel. — Kár volt a sürgönyre költeni. Annyira el vagyok halmozva

az aktualis értékű és másnemű cikkekkkel, hogy becses küldeményére csak később kerithetek sort. — Ott időzése n idejében volt ott gyülekezetők az irvingiánusoknak és árminiánusoknak is, - felhivom ezekre becses figyelmét.

T a r t a l o m - j e g y z é k : Mindennapi istenitisztelelünk. F. Varga Lajos. T a n ü g y : Reform. hithűség és áldozatkészség. Padrah Sándor. — K ö z é l e t ü n k : A katholicismus előnyomulása Debrecenben. Z-i L-i. — K arcolatok. Quare. — F e l e t t i s z t . Ferenczy Imre ur kérdésére. Ujfalussy Béla. — K ü l ö n f é l é k .

Felelős szerkesztő: ERŐSS LAJOS.

Pályásat kápláni állásra, a szeghalmi ev. ref. egyházban.

Fizetés : 1. Készpénz 480 (négy száznyolcvan) korona, az egyház pénztárából havonként *előre* fizetve. 2. Lelkésztől stóla címén 120 (egyszázhusz) korona. 3. A lelkészlakon ujjonnan épített csinos szoba teljesen bebutorozva fűtéssel és világítással. 4. A lelkésznél — mosatáson és ágyneműn kívül — *teljes ellátás*. Az állomás minél előbb elfoglalandó. Pályázók alulirott lelkésznél jelentkezzenek.

Szeghalom, 1902. február 24.

Técsy József,
ev. ref. lelkész.

Uj udvari szállító.

Jó hírnevéről általánosan ismert

NEUMANN M.

Magyarország legnagyobb és legrégebb férfi-, fiu- és gyermek ruha cégének

a csász. és kir. udvari szállítói czim

adományoztatott.

Kitüntetés a czég valamennyi üzletére kiterjed.

A debreczeni üzlet:

Főtér, a magy. kir. postával szemben van.

Nyomatott Hoffmann és Kronovitz könyvömdájában, Debrecenben. főpiac, a főpostával szemben.